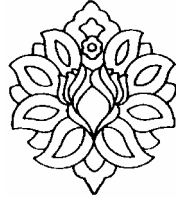

صلى الله عليه وسلم

ره‌نامه جهادی

در عرصه ی آموزشی
دفتر دوم
درس‌نامه دانسته های بنیادین

مولفان :

محمدعلی اخوان و مرضیه قنبری

انتشارات خادم الرضا (ج)

قم / خیابان صفائیہ / کوچه شماره ۲۸ / نبش کوچه شهید گلدوست / پلاک ۲۸۴
تلفن: ۷۷۳۶۱۶۵ - ۷۷۴۲۱۴۲ - ۰۲۵۱ همراه: ۰۹۱۲۵۵۱۷۲۵۸

ره‌نامه جهادی در عرصه آموزشی (دفتر دوم)

مؤلفان: محمد علی اخوان - مرضیه قنبری

■ ناشر: انتشارات خادم الرضا 7

■ صفحه آرائی: زهرا رابط

■ چاپ و صحافی: عمران

■ نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۰

■ شمارگان: ۳۰۰۰

■ بها: ۲۰۰۰ تومان

■ شابک: ۰ - ۰۲۷ - ۲۰۶ - ۶۰۰ - ۹۷۸

جميع حقوق محفوظ است.

با همکاری معاونت سازندگی و کارآمدسازی سازمان بسیج دانشجویی
شماره تماس مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی

دفتر تهران: ۰۲۱-۸۸۹۳۰۸۵۲

دفتر قم: ۰۱-۷۷۱۷۳۰۰ - ۰۲۵۱

www.jahadgar.com

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: درس نامه مبانی اندیشه.....	۱۵
درس اول: توقف.....	۱۷
درس دوم: تفکر.....	۲۱
درس سوم: تحول.....	۲۳
درس چهارم: خدایابی.....	۲۶
درس پنجم: خداخواهی.....	۲۹
درس ششم: خداجویی.....	۳۰
درس هفتم: نبوت.....	۳۳
درس هشتم: پیامبر اکرم ﷺ و قرآن کریم.....	۳۷
درس نهم: امامت.....	۳۹
درس دهم: مهدویت.....	۴۵

درس یازدهم: وظایف منتظران و پیروی از ولایت فقیه.....	۴۹
درس دوازدهم: مرگ.....	۵۶
درس سیزدهم: قیامت.....	۶۵
فصل دوم: درسی‌نامه احکام.....	۷۵
درس اول: بلوغ.....	۷۷
درس دوم: تقلید.....	۸۰
درس سوم: پاک کننده‌ها و نجس‌ها.....	۸۴
درس چهارم: وضو، غسل، تیمم.....	۸۹
درس پنجم: نماز.....	۹۳
درس ششم: روزه.....	۱۰۰
درس هفتم: خمس و زکات.....	۱۰۳
درس هشتم: گناه شناسی.....	۱۰۷
درس نهم: بی‌اعتنائی به نماز.....	۱۱۳
درس دهم: غیبت.....	۱۱۶
درس یازدهم: دروغ‌گویی.....	۱۲۱
درس دوازدهم: نگاه مسموم.....	۱۲۶

درس سیزدهم: حجاب	۱۳۲
درس چهاردهم: انحرافات جنسی	۱۳۹
فصل سوم: درس نامه اخلاق	۱۴۵
درس اول: بیان اهمیت اخلاق	۱۴۷
درس دوم: بیان برخی فضایل اخلاقی	۱۴۹
درس سوم: احترام به والدین	۱۵۲
درس چهارم: محبت دنیا	۱۵۶
درس پنجم: حق الناس	۱۶۰
درس ششم: حسادت	۱۶۲
درس هفتم: مسخره کردن و راه درمان	۱۶۶
درس هشتم: یأس و ناامیدی	۱۷۰
درس نهم: توبه	۱۷۳
درس دهم: آموزش محاسبه نفس	۱۷۵

پیشگفتار

«در حقیقت، بخش عمده [ی فعالیت‌های فرهنگی] همین بخش مربوط به فرهنگ کلاسی و آموزشی و تخصصی و انسان‌سازی - به معنای تربیت آدم‌های کارآمد و نیروی انسانی - است. تولید نیروی انسانی کارآمد برای اداره‌ی انقلاب، از دبستان‌ها و حتی تا حدودی ماقبل دبستان‌ها شروع می‌شود و به دانشگاه‌ها و مراکز تحقیق و مراکز عالی می‌رسد.^۱»

اردوی جهادی کارگاه کوچکی است که در آن مجموعه‌ای از انسان‌ها در حال تمرین و تعالی‌اند و پس از گذشت دوره‌ای کوتاه برکات بی نظیر خود را نشان خواهد داد؛ برکتی که تنها، گام نخستش انتقال پیام هدایتگر انبیا به جامعه‌ای کوچک است.

---

^۱ - بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۶۸/۰۹/۲۱.

فعالیت‌های آموزشی یکی از بهترین و رایج‌ترین فعالیت‌های فرهنگی در اردوی جهادی به شمار می‌رود. معمولاً جمع کردن اهالی -مخصوصاً بچه‌ها- و برگزاری کلاس‌های مختلف، بسیار راحت و ساده انجام می‌پذیرد. شرکت در کلاس‌ها برای خیلی از بچه‌ها جذاب بوده و حداقل به خاطر جدید بودنش ارزش تجربه شدن را دارد! اما آنچه در این باره سخت و خطیر می‌نماید، انتخاب بسته‌ی آموزشی مناسب و شیوه‌ی صحیح اجرای آن برای مخاطب است. مسئله‌ای که برای بهینه بودن آن باید نکاتی چون: ویژگی‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی مردم منطقه، سابقه‌ی فعالیت‌های فرهنگی در منطقه و نتایج آن، نیازمندی‌ها و اولویت‌ها، آسیب‌ها و نارسایی‌های موجود، میزان پیشروی دشمن در مرزهای اعتقادی و فرهنگی منطقه و... را با دقت بررسی نمود و آن را ریز به ریز در بسته‌ی فرهنگی و شیوه‌ی اجرای آن لحاظ کرد. قطعاً در صورت نادیده گرفتن این نکات، کار فرهنگی به بیماری‌های خطرناکی دچار خواهد شد بیماری‌های همچون موازی کاری، دوباره کاری، ایجاد دلسردی در مخاطب، تعارض در فعالیت‌های گروه‌ها، کارهای جزیره‌ای و پراکنده، ایجاد شبهات در ذهن مخاطب و ... نمونه‌هایی از این بیماری‌هاست.

از این رو شایسته است جهت سهولت کار مربیان، این وظیفه را گروهی متخصص برعهده گیرند و نتایج کار خود را در اختیار مربیان قرار دهند تا هم بر غنای فعالیت‌ها افزوده شود و هم از آسیب‌های احتمالی آن جلوگیری گردد.

مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی برآن است تا بتواند در حدتوان، با ارائه‌ی کتاب‌هایی همچون کتاب حاضر، قدمی هر چند کوچک در این راستا بردارد.

این مرکز سه کتاب تخصصی ویژه‌ی مسئولین آموزشی تدوین نموده است :

۱: رهنامه‌ی جهادی- دفتر اول (قبل، حین و پس از برگزاری اردو و آموزش تحصیلی)

۲: رهنامه‌ی جهادی - دفتر دوم- درس‌نامه‌ی دانسته‌های بنیادین (اعتقادات، احکام، اخلاق)

۳: رهنامه‌ی جهادی دفتر سوم- درس‌نامه مهارت‌ها (هنری، فنی، زندگی)
متن ذیل، دومین کتاب از این مجموعه می‌باشد که موضوعات پیشنهادی، بر اساس اولویت‌ها و با در نظر گرفتن نیازهای فکری و اعتقادی مناطق محروم متناسب با اندیشه‌های اهل بیت **7**، گزینش شده است. شیوه‌های جذاب‌سازی کلاس نیز بر اساس روش‌های جدید کلاس‌داری و با رویکرد بهره‌گیری از وسایل کمک آموزشی، ارائه می‌گردد. البته مهارت فردی مربیان نیز تاثیر چشم‌گیری در

کارآمدی آن خواهد داشت که مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی برای تقویت آن دوره‌هایی را برای آموزش مربیان محترم در نظر گرفته‌است.

شایان ذکر است که اولاً موضوعات پیشنهادی با دید کلی گردآوری شده و ارایه‌ی تمامی آن‌ها در تمامی مناطق، معقول و منطقی نیست. بلکه مربیان عزیز باید با بهره‌گیری از مشاوره با متخصصان و توجه به شرایط خاص هر منطقه، موضوعات متناسب با مخاطبان آن منطقه را انتخاب و آن را با شیوه‌ای مناسب ارایه نمایند. ثانیاً در چینش این کتاب، رده‌بندی سنی مخاطب در نظر گرفته نشده است. بنابراین مربیان با توجه به ریزموضوع‌ها، نکات و طرح درس ارائه شده در ذیل هر موضوع، مطالب مناسب با گروه‌های سنی مختلف را جدا نمایند تا مطالب ارائه شده با سطح فهم و علاقه مندی‌های مخاطب هماهنگی داشته باشد.

دفتر دوم بر اساس فرمایش رسول اکرم ^۹ فصل بندی شده است؛ پیامبر اعظم ^۹ در سخنی، انسان موفق را به کوه سر به فلک کشیده‌ای تشبیه می‌کند^۱ که به اندازه بلندای خود ریشه و عمق دارد.

اگر قله‌ی کوه، با شکوه و استقامت مثال‌زدنی، سر به آسمان ساییده، محکم و استوار در برابر طوفان حملات ایستادگی می‌کند، تنها به‌خاطر وجود ریشه‌های عمیق در دل خاک است. ایشان

^۱ . دلمی، حسن بن ابی الحسن، إرشاد القلوب الی الصواب، ترجمه طباطبائی، باب ۵، ص ۱۴۹.

دانسته‌های بنیادین آدمی را (که همان ریشه‌های عمیق شخصیت ساز انسان است) اعتقادات، احکام و اخلاق می‌دانند.^۱ این کتاب می‌کوشد تا این سه دانسته‌ی پایه و روش ارائه آن را در قالب سه فصل در اختیار فرهنگ‌سازان جهادگر قرار دهد.

فصل اول: درسنامه مبانی اندیشه

فصل دوم: درسنامه احکام شریعت

فصل سوم: درسنامه اخلاق اسلامی

در پایان، از محققانی که ما را در تدوین این کتاب یاری نمودند بویژه آقایان امیر اخوان، قاسم اردکانی، کاظم مطلبی و محمد جواد فدایی کمال تشکر را می‌نمائیم و از درگاه خداوند بزرگ مسئلت داریم توفیقات و تاییدات خویش را به همه‌ی جهادگران عرصه‌ی فرهنگ، ارزانی دارد و قلم، بیان و عمل آنان را منشأ خیرات، برکات و تأثیرات شگرف در جامعه قرار دهد. به امید آن که با تربیت شدن نسلی متعهد، آگاه و کارآمد، آخرین گام‌ها را در مسیر تحقق ظهور سبز منجی موعود و شکل‌گیری حاکمیت جهانی عدالت و معنویت برداریم.

مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی

^۱ قَالَ النَّبِيُّ ۙ: «إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ وَمَا خَلَاهُنَّ فَهُوَ فَضْلٌ؛ پیامبر گرامی اسلام ۹ فرمودند: در حقیقت علم سه دسته است: آیه محکمه (علم عقاید)، فریضه عادلّه (علم اخلاق) و یا سنت قائمه (علم احکام) و غیر از این سه علم بقیه علوم فضل و زیاده اند»

کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۳.

فصل اول

درس نامه مبانی اندیشه

درس اول : توقف

❖ روش تدریس :

۱- بیان خبری تعجب آمیز، همراه با پردازش جذاب و نقاشی روی تخته:

برای ایجاد شک در روند زندگی گذشته و ایجاد انگیزه برای تولدی دوباره، درس را با خبری شگفت‌انگیز آغاز می‌کنیم.
برای مثال سال گذشته در خبرها اعلام شد: سیصد گوسفند، یکی یکی خود را ته دره پرتاب کردند! بچه‌ها! علتش را می‌دانید؟
پس از بحث و گفتگو، مربی می‌گوید برای آنکه بز جلودارشان پایش، سُر خورده بود و آنها از یکدیگر تبعیت کورکورانه می‌کردند! از کجا معلوم کارهای ما و دیگران چنین نباشد؟

۲ - جدول:

سؤالات افقی

- ۱- نتیجه آزمون اکثر لشکریان طالوت، در امتحان پیروی از رهبرشان.
- ۲- کشوری قدرتمند که ۱۴ قرن قبل تنها بخاطر علاقه به دین اسلام با لشکر عرب مبارزه نکردند و مسلمان شدند.
- ۳- اگر آن را وارونه کنید فرق انسان با همه موجودات دیگر عالم می‌شود.

۴- سر و صدا

- ۵- اگر به آخر آن الف اضافه کنید وسیله ی امتحانی است که خدا آن را برای توجه خوبان به خودش، می فرستد.
- ۶- اگر همراهش شویم حتماً مثل او خواهیم شد خوب باشد خوب، و بد باشد بد می‌شویم.

۷- معنای دنیا

- ۸- پرچم، آن چه افراد یک فکر و اندیشه دور آن جمع می‌شوند و نشان یک فرهنگ و گروه است.
- ۹- اگر مرتبش کنی و بکاری سبز می‌شود.

سؤالات عمودی

- ۱- نعمت بزرگ خداوند که شب‌ها خودنمایی می‌کند - فلزی که داغ آن وسیله عذاب قیامت است.
- ۲- فرق درخت چنار و علف هرزه - بزرگترین حیوان خشکی که نام سوره ای است.

۳- بزرگترین آب نمک که فقط بخاطر آنکه عرف مردم به آن آب می گویند (نه آب نمک) پاک است مگر نه آب مضاف و نجس بود - حرف باطل.

۴- بیابان - آن چیست که اشرف دین است اولش "ب" آخرش "سین" است.

۵- اگر حرف اول آن را تکرار و حروفش را به هم بریزیم دعایی می شود که عاشقان حضرت ولی عصر صبح جمعه ها می خوانند.

۶- خوشبخت ها در هر کار و همیشه می خواهند آن گونه باشند- بچه های مودب به تو می گویند.

۱	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	م	ر	د	و	د	
۲	ا	ی	ر	ا	ن	
۳	ه	ش	ی	د	ن	ا
۴		ه	ا	ی	هـ	و
۵	س				ب	ل
۶	ر	ف	ی	ق		
۷	ب	ی	ا	ر	ز	ش
۸		ل	و	آ		م
۹			ه	ن	د	ا

۳- طرح پرسش بنیادین :

پرسش: تفاوت عمده و اساسی انسان با دیگر جانداران در چیست؟

پاسخ اجمالی: تفاوت عمده و اساسی انسان با جانداران دیگر که ملاک «انسانیت» اوست و انسان وابسته به آن است، «علم و ایمان» است.^۱

📖 راهنمای تدریس :

حضرت عیسی ۷ می‌فرماید: تنها کسی به ملکوت آسمان‌ها خواهد رسید که تولدی دیگر یابد.^۲

برخی تنها آرمان بلندشان، زندگی دنیا و تمام تلاششان آبادی آن‌ست. این گروه انسان را حیوانی پیشرفته می‌پندارند که وظیفه‌ای جز چریدن ندارد. در برابر این گروه، پیروان انبیاء الهی، معتقدند: دنیا آزمونی کوتاه است^۳ برای زندگی جاودان.

تفاوت زندگی پاکان و گمراهان، فاصله‌ای به کوتاهی این دو نگاه است. از این‌رو نخستین گام پرواز تا کمال انسانی، بازنگری در بینش بشر است.

و از اینجا دانسته می‌شود که انسانیت زیربناست و حیوانیت روبنا. به عبارت دیگر این انسانیت انسان است که اصالت دارد نه حیوانیت او.

^۱ مطهری، مرتضی، انسان و ایمان، ص ۱۲.

^۲ لم یلج ملکوت السماوات و الارض لم یولد مرتین، تفسیر روح البیان، ج ۶، ص ۱۴۱.

^۳ لَمْ یَلْبَثُوا إِلَّا عَشْرَةَ أَوْ ضُحَاهَا (النازعات، ۴۶)

درس دوم: تفکر

❖ روش تدریس :

۱ - تأثر اندیشه :

در ابتدای کلاس، از همه‌ی دانش‌آموزان بخواهید که همگی در یک تاتر جمعی شرکت کنند و چشمانشان را ببندند و فکر کنند که در رختخواب‌اند. با همان چشمان بسته فکر کنند که صبح شده است و با باز شدن چشم، خود را در وسط هواپیمایی در آسمان می‌بینند که در برابرشان انواع خوراکی و لوازم تفریحی وجود دارند. حال هر کسی چه خواهد کرد.

مربی خود با اجرای تاتر، نقش دانش‌آموزی را اجرا کند که بر خلاف دیگران که مشغول خوردن و لذت بردن هستند و بدون توجه به آنچه پیرامونش می‌باشد، در پی کشف علت حضورش در این هواپیماست. پس از ایجاد فضای تفکر در کلاس، مربی با تقلید صدای خلبان می‌گوید: هواپیما ساعتی دیگر سقوط می‌کند و در ادامه می‌کوشد هواپیما را با کره‌ی زمین تطبیق می‌نماید.

۲- طرح معما:

پرسش: واژه‌ای سه حرفی که فرق آدم با همه‌ی عالم است؟
پاسخ اجمالی: تنها انسان است که می‌تواند رفتارهایش بر
اساس اندیشه باشد و برای انجام هر کاری "چ" را بگوید.

کھ راهنمای تدریس:

- نیمی از انسانیت انسان را عقل و علم و آگاهی و تدبیر او تشکیل می‌دهد، اما شرط کافی نیست. فعالیت انسانی آنگاه انسانی است که علاوه بر عقلانی بودن و ارادی بودن، در جهت گرایش‌های عالی انسانیت باشد.^۱
- امیر المؤمنین [۷] فرمود: «نَبَّهْ بِالْتَّفَكُّرِ قَلْبَكَ...» «آگاه نما دل خود را به اندیشه نمودن...»!^۲
- بدان که از برای تفکر فضیلت بسیار است. و تفکر مفتاح ابواب معارف و کلید خزائن کمالات و علوم است، و مقدمه لازم و حتمی سلوک انسانیت است.^۳

^۱ مطهری، مرتضی، انسان و ایمان، ص ۵۲.

^۲ کلینی، ابوجعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۵۴.

^۳ امام خمینی ره، چهل حدیث، ص ۱۹۱.

درس سوم : تحول

❖ روش تدریس :

۱- روایت خوانی:

روایتی سؤال برانگیز قرائت و نظرات مخاطبان بر روی تخته یا برگه‌ای نوشته شود، برای مثال:

امام رضا **۷** با دوازده تاکید نکته‌ی عجیبی را می‌فرماید: «النَّاسُ كُلُّهُمْ بهائم، الناس كلهم بهائم، الناس كلهم بهائم، الا قليلاً من المؤمنين والمؤمنين غريب والمؤمن غريب والمؤمن غريب»^۱

همه‌ی مردم زندگیشان زندگی حیوانی است. همه‌ی مردم زندگیشان زندگی حیوانی است. مگر زندگی حیوانی است. همه‌ی مردم زندگیشان زندگی حیوانی است، مگر بسیار کمی از بین مؤمنان (نه همه‌ی مؤمنان، تنها کمی از مؤمنان از عالم حیوانات خارج شده‌اند). و مؤمن تنها و غریب است.

---

۱ - کلینی، ابوجعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۲۴۲.

۲- پرسش بنیادین:

برای آنکه حقیقت وجودمان، همچون جسممان، انسان باشد، چه باید کرد؟

پاسخ اجمالی: برای حرکت به سوی اوج عروج انسانیت دو بال لازم است: علم و ایمان، که در نهایت عمل انسان را در جهت خشنودی خداوند شکل می‌دهند.

کج راهنمای تدریس:

- علم به ما روشنایی و توانایی می‌بخشد و ایمان عشق و امید و گرمی. علم ابزار می‌سازد و ایمان مقصد. علم سرعت می‌دهد و ایمان جهت. علم توانستن است و ایمان خوب خواستن؛ علم می‌نمایاند که چه هست و ایمان الهام می‌بخشد که چه باید کرد. علم انقلاب برون است و ایمان انقلاب درون. علم جهان را جهان آدمی می‌کند و ایمان، روان را روان آدمیت می‌سازد. علم وجود انسان را به صورت افقی گسترش می‌دهد و ایمان به شکل عمودی بالا می‌برد، علم طبیعت ساز است و ایمان انسان ساز.^۱
- تجربه‌های تاریخی نشان داده است که جدایی علم و ایمان خسارت‌های غیر قابل جبران به بارآورده است. ایمان را در پرتو علم باید شناخت؛ ایمان در روشنایی علم از خرافات دور

^۱ مطهری، مرتضی، انسان و ایمان، ص ۲۳.

می‌ماند با دور افتادن علم از ایمان، ایمان به جمود و تعصب کور و با شدت به دور خود چرخیدن و راه به جایی نبردن تبدیل می‌شود.^۱

○ علم بدون ایمان نیز تیغی است در کف زنگی مست؛ چراغی است در نیمه شب در دست دزد برای گزیده‌تر بردن کالا. این است که انسانِ عالم بی ایمان امروز، با انسانِ جاهل بی ایمان دیروز، از نظر طبیعت و ماهیت رفتارها و کردارها کوچک‌ترین تفاوتی ندارد.^۲

○ حضرت امام کاظم **۷** به نقل از پیامبر اکرم **۹** سه علم را طریق دنیای زیبای انسانی می‌دانند: «إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ وَمَا خَلَاهُنَّ فَهُوَ فَضْلٌ»^۳

○ فقط سه علم است که علم واقعی است: ۱- اعتقادات ۲- احکام ۳- اخلاق و غیر این سه هرچه هست فضیلت است.

○ پس زبان انگلیسی، فیزیک و ریاضی کجای انسان شدن است؟
○ انگیزه‌های ما همان اعتقادات است، انگیزه‌ای چهره انسان را انسان یا حیوان می‌کند. درس می‌خوانم تا برای رضای خدا بیشتر به مردم خدمت کنم یا درس می‌خوانم که به هر قیمتی پول‌دار شوم. به این انگیزه می‌گویند اعتقادات.

^۱ همان، ص ۲۸.

^۲ همان.

^۳ کلینی، ابوجعفر، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۲.

درس چهارم : خدایابی

❖ روش تدریس :

۱- ابهام در بیان :

مربی بدون مقدمه چینی برخی عجائب خلقت و نعمت‌های پیرامون را ذکر می‌کند و بدون بحث‌های علمی از دانش‌آموزان می‌خواهد دستانشان را بلند کنند تا با هم خدا را شکر کنند.

۲- انشاء دل:

پس از ایجاد فضای گفتگو درباره لطف‌هایی که از خدا دیده‌اند، دانش‌آموزان انشائی کوتاه در این باره از حفظ می‌خوانند.

کھ راهنمای تدریس :

راه‌های شناخت خدا

- شناخت فطری (بحث‌های فوق جهت تقویت این شناخت بود)؛
  - شناخت عقلی و برهانی^۱؛
  - شناخت قرآنی.
- راه قرآن، «وصف» همان مبدئی است که فطرتا آن را می‌شناسیم، نه اثبات آن. قرآن خداوند را بدیهی قلمداد می‌کند: «أَفِي اللَّهِ شَكٌّ؟»^۲
- خداوند در قرآن برای این که به سوی خود دعوت نماید تا

^۱ برهان نظم: از دلایل اثبات وجود خدا نظم میان موجودات است: خلقت پیچیده انواع موجودات، کرک حیوانات عامل محافظت از سرما و آفات است، یا سُم حیوانات جهت تساییدن پاهایش است، مغز پیچیده با هوش بالایی مورچه، تفکر در پیچیدگی‌های ساختمان بدن انسان. نظم بین فصل‌های سال، ماه و خورشید و ستارگان، ایجاد ابر و باران و (رک: توحید مفضل، مفضل بن عمر، علامه مجلسی، نشر ارام دل، تهران، ۱۳۸۶، ص ۹۳). داستان: نیوتن جهت اثبات وجود خدا به دوست منکرش، مکتب منظومه شمسی را ساخت و وانمود کرد که سازنده‌ای ندارد و تصادفی به وجود آمد و این چنین باعث اعتراف شخص منکر شد. (رک: ره توشه راهیان نور، مرکز تربیت مربی کودکان و نوجوان، نشر دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۴، ص ۱۷۳).

برهان علیت: هر پدیده‌ای در عالم هستی علتی دارد و هیچ پدیده‌ای بدون علت نیست، مثلاً علت حرارت، آتش است (بیان چند علت و معلول)، بنابراین کل عالم نیز باید از علتی باشد؛ زیرا در آن صورت معلولی بدون علت داریم هیچ انسانی نمی‌تواند بپذیرد که یک تابلوی نقاشی تصادفی و بدون علت باشد، بنابراین جهان هستی به مراتب نیازمند علت است. در جهان چیزهایی وجود دارند که دیده نمی‌شوند (درد، هوا، فرشته، عقل ...) و خدا از این قبیل است. داستان: روزی معلمی خدا را به این علت که دیده نمی‌شود انکار کرد، دانش آموز نیز عقل معلم را به این علت که دیده نمی‌شود انکار کرد و این چنین به وجود خدا اعتراف کرد.

^۲ سوره ابراهیم، آیه ۱۰: آیا درباره خداوند - آفریننده آسمان‌ها و زمین - تردیدی هست.

بندگان او را درست بیابند و بشناسند، از شگردهای گوناگون استفاده می‌نماید، گاهی با وصف، گاهی از خود او بر او گواه می‌آورد و گاهی از طبیعت و آفاق و گاهی از خود انسان «انفس» و گاهی از تاریخ امت‌ها و سرگذشت آدم‌ها و از داستان‌هایی که حتی هر کس در زندگی خود شاهد آن بوده است.^۱ داستان‌هایی از کرامات و قدرت و عظمت، که قهرمان واقعی آنها کسی جز خدا نیست. و با این وسیله‌ها بر وجود، بریگانگی و نامحدودی، بر قدرت و احاطه و بر لطف و رحمت خود شهادت داده است. و با این شهادت عقل و احساس و فکر و عشق، انسان را به تسلیم کشانده است.

○ استفاده از تکنیک داستان به شیوه قرآنی توصیه می‌شود. یعنی یک بُرش از زندگی مثلاً پیامبری^۲ نقل می‌شود اما نوع گفتگو، داستان سرایی و دانش افزایی تاریخی نیست، گونه‌ای پرداخته می‌شود که آیه‌ها و نشانه‌ها بیان شوند و مخاطب با نگاه و احساس تازه‌ای همراه شود.

^۱ شخصی از امام صادق **۷** خواست که او را به سوی خدا راهنمایی کند. امام با استفاده از آیه قرآن کریم (عنکبوت/۶۵). او را متوجه فطرت خویش نمود. امام **۷** داستان غرق شدن در دریا و نداشتن هیچ راه نجات را بیان کرد که در آن حال انسان خدا را می‌یابد و از او نجات خویش را می‌طلبد. (روش خودسازی، فریده مصطفوی، نشر دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۸).

^۲ یوسف به چاهی متفکرانه می‌نگرد، اصحاب علت را می‌پرسند و او می‌گوید در دوران کودکی لحظه‌ای خدا را فراموش کردم و با تکیه بر برادران، احتمال هیچ خطری را برای خود نمی‌دادم و به علت این غفلت به دست آنان به چاه افتادم چراکه از او غفلت کنی به دیگران تو را واگذار خواهد کرد.

درس پنجم : خداخواهی

❖ روش تدریس :

روی تخته یا برگه کاغذ، شعر ذیل را بدون نقطه می نویسیم و می خواهیم تعداد نقطه ها را بگویند:

با خدا باش و پادشاهی کن   بی خدا باش و هرچه خواهی کن

📖 راهنمای تدریس :

- اگر شناخت خداوند تنها در بیان اصطلاحات و واژگان خلاصه گردد، احساسی زنده نمی شود؛ شناخت خداوند به زیبایی، کمال، بخشنده و مهربان بودن، بهترین دوست و پرورش دهنده بودن، با این شناخت ها هم او را می یابیم و هم به او دل می بندیم چراکه انسان دل داده زیبایی و کمال و اسیر محبت و احسان و نیازمند دوستی است.^۱
- برای پرورش فطرت خداخواهی، به برخی صفات مهرآفرین اشاره شود.
- از حکایات توحیدی استفاده گردد.^۲
- عجایب خلقت بیان شود.^۳

---

^۱ مسئولیت و سازندگی، ص ۱۴۸.

^۲ رک : توحید، عبد الحسین دستغیب.

^۳ رک : توحید مفضل.

درس ششم : خداجویی

روش تدریس :

جدول:

امام علی فرمود: کسی که می خواهد قوی ترین مردم باشد...
باشمارش سه تا سه تا، حدیث بالا را کامل کنید.

ب	و	ب	ند	ت
ه				د
ک				ک
ا	خ	ل	ی	دا

جواب : باید به خدا توکل کند.

که راهنمای تدریس :

- با فراموش کردن خدا حقیقت همه چیز فراموش می شود و انسان تنهای تنها می گردد و بزرگ‌ترین تکیه‌گاه خود را از دست می دهد و شور و شوق و نشاط او خاموش می شود.^۱
- عالم هستی منهای او مفهومی ندارد ، زندگی بدون او بی هدف می شود.
- آشنایی با نعمت‌های پیرامون خویش و توجه آنها به لطف و عنایت الهی.
- قرآن کریم به برخی نعمت‌های الهی اعم از زراعت، محصولات کشاورزی، باران، چشمه، و ... اشاره نموده است، سپس انسان را به شکرگزاری فرا می خواند.^۲
- آشنایی با شکر نعمت: وقتی کسی به مهمانی می رود از میزبان تشکر می کند و درصدد جبران برمی آید.^۳

^۱ در جستجوی خدا، آیت الله مکارم شیرازی، ص ۱۰

^۲ .سوره واقعه، آیات ۷۴ - ۷۳.

^۳ . روزی سائلی از امام صادق ۷ تقاضای کمک کرد، امام ۷ به او مقداری انگور داد. ولی او درخواست پول کرد. مدتی بعد برگشت و همان انگور را طلب کرد. اما امام ۷ ندادند. و گفتند: خدا به تو عطا کند. سپس نیازمند دیگری کمک خواست و با سه خوشه انگور سپاس گفت. حضرت دوباره دو مشت پر از انگور دادند و با تشکر سائل ۲۰ درهم دیگر هم دادند و دوباره با سپاس سائل پیراهن خود را نیز دادند.

○ آشنایی با عبادت: انسان باید در برابر این همه نعمت‌ها شکر الهی را به جا آورد و نماز نمونه بارز عبادت است. امام علی **۷** فرمود: رسول خدا **۹** غذای شام و هیچ چیز دیگر را بر نماز مقدم نمی‌داشت و آنگاه که وقت نماز می‌شد، گویی هیچ دوست و آشنایی ندارد. همچنین وقتی به نماز می‌ایستاد، از ترس خدا رنگ چهره‌اش می‌پرید. حضرت فاطمه زهرا(س) علیها السلام وقتی به نماز می‌ایستاد، نفسش به شماره می‌افتاد.^۱

---

^۱. گلپایگانی، علی قرنی، سیره معصومین ص ۶۷؛ ۱۱۰ حکایت (منهاج السرور)، کتابفروشی اسلامیه، تهران، بی تا، ص ۴۵؛ دو رکعت قصه، رسول نقیبی، آشنا، قم، ۱۳۸۸، ص ۱۷.

درس هفتم : نبوت

❖ روش تدریس :

۱ - مسابقه‌ی معما کاغذی:

دانش‌آموزان در حلقه‌ای می‌نشینند و مربی از نبوت سوالاتی می‌پرسد و پاسخ روی کاغذی کوچک نوشته می‌شود و هم‌زمان دانش‌آموزان تا ده فریاد می‌زنند: یک و یک و یک، دو دو دو... و یک نفر پاسخ‌ها را جمع می‌کند. پس از پایان، برگه‌ها بررسی می‌شود.

۲ - پرسش بنیادین:

چگونه با خدا ارتباط برقرار کنیم؟ آیا خداوند برای زندگی ما برنامه‌ای دارد؟

پاسخ اجمالی: پیامبران الهی واسطه بین خدا و انسان هستند و شریعت آنان برنامه زندگی انسان.

کھ راهنمای تدریس :

الف - ضرورت وجود پیامبران الهی

- هدف از خلقت جهان و انسان چیست؟ از چه راهی می توان به هدف خلقت و راه سعادت و کمال رسید؟ پس از مرگ چه خواهد شد؟ برای پاسخ به این گونه سوالات باید شخصی از طرف خداوند مبعوث گردد؛ چرا که علم انسان محدود و نسبی است و قادر نیست او را به سرمنزل مقصود برساند.
- انسان با عقل خود مسائل مربوط به زندگی دنیوی را درک می کند، اما در مسائل مربوط به سعادت و کمال ، آینده زندگی و جهان گسترده پس از مرگ ناتوان است. از این رو خداوند حکیم باید پیامبرانی معصوم را برای راهنمایی انسانها جهت رسیدن به کمال واقعی بفرستد.
- هشام بن حکم گوید: کافری از امام صادق علیه السلام پرسید: پیغمبران و رسولان را از چه راه ثابت می کنی؟ امام فرمود: ثابت کردیم که ما آفریننده و صانع داریم که از ما و تمام مخلوقات برتر و با حکمت و رفعت است و روا نباشد که خلقت او را ببینند و لمس کنند و بی واسطه با یک دیگر برخورد و مباحثه کنند. حال ثابت می شود که (باید) برای او سفیرانی در میان خلقت باشند که خواست او را برای مخلوق و بندگانش بیان کنند و ایشان را به مصالح و منافعشان و موجبات تباه و فنایشان

رهبری نمایند. بنابراین وجود امر و نهی‌کنندگان و تقریر نمایندگان از طرف خدای حکیم دانا در میان خلقش ثابت گشت و ایشان همان پیغمبران و برگزیده‌های خلق او باشند، حکیمانی هستند که به حکمت تربیت شده و به حکمت مبعوث گشته‌اند، با آنکه در خلقت و اندام با مردم شریکند، در احوال و اخلاق شریک ایشان نباشند و از جانب خدای حکیم دانا به حکمت مؤید باشند. سپس آمدن پیغمبران در هر عصر و زمانی به سبب دلائل و براهینی که آوردند ثابت شود، تا زمین خدا از حجتی که بر صدق گفتار و جواز عدالتش نشانه‌ای داشته باشد، خالی نماند.^۱

ب- ویژگی انبیا:

۱- آشنایی کامل با شریعت ۲- صفات اخلاقی پسندیده مثل راستگویی، یاری مظلومان ایتار، شهادت و ۳- هدایت شده و هدایت کننده ۴- استقامت در مسیر و صبر ۵- تعلیم و تربیت انسان‌ها ۶- پرهیز از خودستایی و خود برترجویی ۷- فداکاری و مبارزه با دشمنان (همراه با توضیح) ۸- عصمت و پاکی از هر گناه و اشتباهی.

^۱ کلینی، ابوجعفر، اصول کافی، باب الاضرار الی الحججه، حدیث ۱.

بررسی عصمت، مهم‌ترین ویژگی انبیا:

- هدف از بعثت انبیاء تربیت و راهنمایی انسانهاست و معلوم است که در تربیت، عمل مربی بیش از گفتار و راهنمایهای او مؤثر است. پس اگر مربی خودش گرفتار گناه و آلودگی‌ها شود، چگونه می‌تواند دیگران را برحذر دارد؟
- انبیا که مربیان واقعی بشر هستند باید مورد اعتماد و پذیرش مردم باشند چرا که هرگز با قلبی آرام به گفته‌ی کسی که درباره او احتمال آلودگی می‌دهیم و اطمینان نداریم که خود را به گناه آلوده نمی‌کند گوش نمی‌دهیم.
- آیا هیچ انسان عاقلی کاسه‌ای پر از سم و زهر را می‌نوشد؟ و یا به فکر خوردن آتش و کثافات می‌افتد؟ حتما در جواب خواهید گفت: هیچ عاقلی این کار را نمی‌کند، زیرا عیب و ضرر حتمی آنها را یقین و باور دارد. پیامبران الهی نیز با این یقین و اعتماد که به نتیجه و آثار گناه داشته‌اند، نه تنها از گناه بلکه از فکر گناه نیز معصوم بودند.^۱

ج - اهداف انبیا:

- ۱ - برپایی عدالت ۲ - نجات از تاریکی علمی و عملی ۳ - یادآوری نعمت‌ها ۴ - دعوت به حیات برتر ۵ - پرستش خدا و پرهیز از طاغوت ۶ - تخلّق جامعه به اخلاق ستوده.

^۱ قائمی، علی، اصول اعتقادات، ص ۹۴ و ۹۵.

درس هشتم: پیامبر اکرم ۹ و قرآن کریم

❖ روش تدریس :

۱ - معمای نردبانی:

نردبانی خوابیده با چهار خانه کشیده می‌شود و از دانش‌آموزان می‌پرسید "آن چیست که اشرف دین است؟ اولش ب آخرش سین است؟" مربی برای راهنمایی می‌گوید در آن چیز هر کجا باز شود آنجا را پر از نور می‌کند. پس از آن حرف اول نردبان را می‌نویسد "ق"، تا جواب پیدا شود. راهنمایی دیگر مربی، بیان ویژگی‌های پاسخ خواهد بود.

جواب: قرآن

۲- تئاتر مناظره :

مربی در چند دقیقه نقش یک مسیحی را اجرا می‌کند؟ (البته شبهات آسان باشد) و در ادامه باید پاسخ داده شود که نه معجزه موسی و نه معجزه ی عیسی وجود دارد تا به دینشان ایمان آوریم، اما معجزه‌ی بی نظیر قرآن هنوز مخالفان را دعوت به مبارزه می‌کند تا اگر می‌توانند تنها سطری مثل آن آورند.

کھ راهنمای تدریس :

- دوران زندگانی پیامبر ۹ : بیان اجمالی از زندگانی پیامبر ۹.^۱
- بیان معجزات حضرت به ویژه قرآن کریم و آشنایی با ویژگی‌های حضرت: شجاعت، فداکاری، آراستگی، تواضع حتی در سلام به کودکان، عفو و گذشت و...^۲
- معرفی وصی پس از خود.
- معرفی معجزه‌ی پیامبر اعظم و راه‌های انس با قرآن.

^۱. روزی عمر خدمت پیامبر ۹ رسید. دید قسمتی از بدن حضرت روی خاک و قسمتی روی فرش است و متکایش لیفی از خرما است از این وضعیت حضرت در مقایسه با پادشاهان روم و ایران اعتراض کرد. حضرت فرمودند: ما سرای جاوید را برگزیدیم. (زمانی وجدانی، ج ۵، ص ۱۸).

^۲ قائمی، علی، اصول اعتقادات، ص ۱۰۹.

درس نهم : امامت

❖ روش تدریس :

۱- راز دایره‌ها

با پاسخ با این سوالات دایره‌ها را پر کنید.

نام چشمه آبی که از زیر پای حضرت اسماعیل جاری شد؟ زمزم

راست به عربی؟ یمن

ابتدا و شروع است؟ آغاز

یکی از عبادت‌های سیاسی اسلام و تجمع بزرگ مسلمانان جهان؟ حج

علم عبرت آموز؟ تاریخ

به خانواده می‌گویند؟ اهل

جمع یار؟ یاران

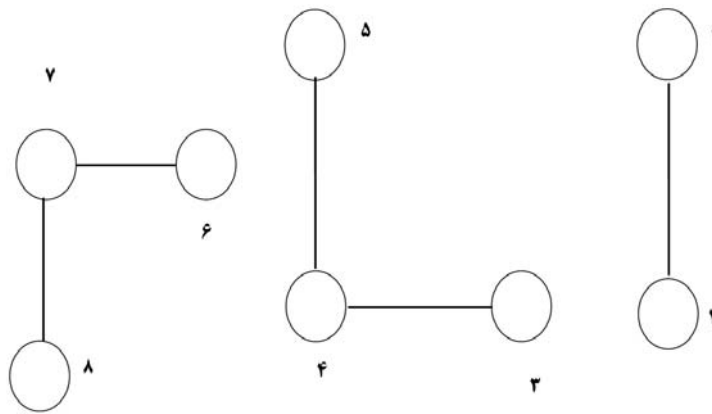
گل نا امیدی؟ یاس

چهارمین حرف الفبای فارسی؟ ت

این دایره‌ها رازی دارد آن را پیدا کنید؟ (راهنمایی: این راز ترجمه فارسی حدیثی از امام صادق **۷** می‌باشد که با چسباندن حروف اول و آخر کلمات به یکدیگر به دست می‌آید.)

رمز جدول: زمین از حجت خالی نیست.

قال صادق **۷**: إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَكُونُ إِلَّا وَفِيهَا حَجَّةٌ ....^۱

^۱ محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ج ۱، ص ۱۶۸، حدیث ۸۲۵.

۲. شعر خوانی

بچه شیعه

خُدارا می‌پرستم	مَنْ بَجَّهَ شِيعَه هَسْتَم
مهربان و توانا	خُدای پاک و دانا
که با او قرآن آمد	پِیَا مَبَرَمُ مُحَمَّمد
او ما را شیعه خوانده	دین را به ما رسانده
فاطمه‌ی کبری بود	دُخْتَرِ او زَهْرَا بود
لَعْنَت به دُشْمَانَش	فَدای دین شد جانش
بر ما علی شد امیر	دَر روز عید غَدیر
امام اولین است	اَمِیرِ مُؤْمِنِینِ اَسْت
بَخَشَنده بود و تنها	اَمَامِ دُومِ مَما
صَبور و خوش سُخن بود	نَامِ ایشان حَسَن بود
امام سومین است	حُسَین که شاه دین است
تَرَبَّت او شفا شد	شَهِید کَرَبَلَا شد
بر او سَلام می‌کنم	و قَتی که آب می‌خورم
به ما دعاها یاد داد	چهارم امام سجاد
پُر مَعنی است و زیبا	هَر یک از آن دُعاها
که علم از او شد ظاهِر	پَنجُمِ امام باقر
اِسْلام را تَقویت کرد	شاگردها تَرَبیت کرد

ششم امام جعفر	برای شیعه رهبر
صادق و راستگو بود	خدا هم یار او بود
هفتم امام کاظم	صبور بود و عالم
اگر چه در زندان بود	معلم جهان بود
امام هشتم ما	امام رضای والا
امید شیعیان است	چقدر مهربان است
نهم امام جواد	رحمت حق بر او باد
کریم و بخشنده بود	ماه درخشنده بود
دهم امام تقی	پاک دل و متقی
هادی راه دین بود	یاور مؤمنین بود
یازدهم عسکری	از همه عیب‌ها بری
در خانه بود زندانی	شهید شد در جوانی
یازده امام معصوم	شهید شدند چه مظلوم
ولی به امر خدا	امام آخر ما
از چشم مردم بد	غایب شد و نیامد
هزار و چندین ساله	شیعه در انتظاره
بالاخره یه روزی	می‌شه وقت پیروزی
مهدی ظهور می‌کنه	دشمن و دور می‌کنه
جهان می‌شه پر از گل	نرگس و یاس و سنبُل
ما بچه‌های شیعه	دعا کنیم همیشه
با هم بگیم خدایا	بیار امام ما را

۳ - پرسش: آیا حفظ و پاسداری از دین و شریعت الهی لازم است؟ این وظیفه با چه کسانی است؟

پاسخ اجمالی: هیچ عاقلی باغ خود را بدون باغبان رها نمی کند.

کھ راهنمای تدریس :

- با توجه به لطف و محبت گسترده خداوند و حکمت بی انتهای او لازم است پس از پیامبر اکرم ﷺ نیز مردم بی رهبر نباشند.
- راهنمایی بشر بدون شناخت راه و پیچیدگی نظام هستی، امکان ندارد.^۱ شناخت از انسان، هستی و روابط آن با ابزارهای عادی و ناقص امکان ندارد. اگر خودمان از آن ابزار آگاهی نداریم، الگوهایی باید باشند که این کمبود را جبران کنند.
- با توجه به نگاهی که گذشت، ملاک انتخاب رسول و امام و شکل انتخاب این دو، مثل هم می باشد. همان طور که رسول را با اجماع مردم و یا اجماع اهل مدینه و یا اجماع اهل حل و عقد انتخاب نمی کنند، همین طور امام (خلیفه) را نمی توان با این روش ها شناسایی کرد و نمی شود که رسول خدا به فکر سرپرست امت و خلیفه ی پس از خود نباشد و برای پس از وفات کسی را مشخص نکرده باشد، باید تعیین سرپرست و وظیفه با نص و با همان ملاک مشخص گردیده باشد.

---

^۱. الگویی که می خواهد دیگران را هدایت کند و راه را به دیگران شناساند، خود باید راه رفته و راه یافته باشد. (برگرفته از آیه ۸۷ و ۹۰ سوره ی انعام)

○ پیشنهاد می‌شود در مورد وقایع تاریخی مهم نیز مطالبی را بیان کنید:

- بیان حادثه غدیر در روز حجه الوداع، بیان حدیث منزلت.^۱
- بیان جریان سقیفه، غصب خلافت و جسارت به حضرت زهرا علیها السلام^۲

معرفی امامان

- ویژگی‌های رفتاری حضرت علی **۷**: صبر، شجاعت، محبت، ساده زیستی، رسیدگی به محرومان، زهد و علم.
- تعداد امامان و معرفی آنان: شرح مختصری از زندگینامه حضرت زهرا علیها السلام و تعداد فرزندان ایشان.
- بیان اجمالی از حادثه عاشوراء و اهداف امام حسین **۷**.
- ذکر ویژگی‌های رفتاری ائمه **۷**
- توصیه قرائت زیارت عاشوراء و دعای توسل و شرح اجمالی محتوای آن.
- بیان فلسفه و راهکار توسل به اولیا الهی.

^۱. قائمی، علی، اصول اعتقادات ص ۱۴۲.

^۲. رک: زمانی گلپایگانی، علی، امامت در بینش اسلامی، بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۷، ص ۴۵ و ۳۲۵.

درس دهم : مهدویت

❖ روش تدریس :

بازی با کلمات:

وظیفه ما در مقابل امام زمان(عج) یک مربع چهار ضلعی است که برای پیدا کردن اسم هر ضلع کمک کنید.
مربی چهار حرف «ت» را روی تخته زیر هم می نویسد، آنگاه حروف «ش ، ا ، م ، خ» را در سمت راست حرف آن به ترتیب می نویسد و از نوجوانان می خواهد وظایف را حدس بزنند.

ش	ت
ا	ت
م	ت
خ	ت

اولین وظیفه حروف «ن ، ا ، خ» را دارد: «شناخت» که نسبت به ایشان باید شناخت پیدا کنیم.

دومین وظیفه دارای حروف «ط ، ا ، ع» است: «اطاعت» که باید فرمایشات ایشان و نائب بر حق ایشان یعنی مقام معظم رهبری - مد ظله العالی - را اطاعت کنیم.

سومین وظیفه دارای حروف «ح ، ب» است: «محبت». محبت او را در دل خویش محکم نماییم.

کسی را که دوستش داریم:

- به یادش هستیم.
- صدقه برایش می‌دهیم.
- دعایش می‌کنیم.
- صلوات بر او می‌فرستیم.
- کاری انجام می‌دهیم که خوشحال شود و از ما راضی شود.

چهارمین وظیفه دارای حروف «د ، م» می‌باشد: «خدمت». همیشه دوست داریم به آن که محبوبمان است خدمت کنیم تا از ما رضایت داشته باشد.

کھ راهنمای تدریس :

- چرا امامی که باید بین مردم باشد و آنان را هدایت و رهبری کند غایب شده و در پنهان زندگی می کند؟
- غیبت امام مهدی (عج) هم از جانب خدا و به خواست و اراده او بوده است و هم مردم، حاکمان ظالم و شیعیان در آن نقش و تاثیر داشته اند.
- عدم شایستگی: اگر مردم، لایق روشنایی چراغ کوچه شان نبودند و چراغ های آن را شکستند، شایسته است مدتی تاریکی را تجربه کنند تا قدر روشنایی را بدانند.
- اتمام حجت: با غیبت طولانی ولیّ الهی، همه گروه ها، افراد، اندیشه ها و نظام ها امکان حکومت بر مردم و مدیریت جامعه را پیدا می کنند و ضعف و ناتوانی خود را در اداره جامعه و رفع مشکلات و گسترش عدالت بروز می دهند.^۱
- ستمکاری: ظلم و ستمی که مردم هم بر خود و هم بر دیگران روا می دارند و از حجت الهی به جهت جهل و نادانی شان بهره کافی نمی برند، موجب غیبت امام شده است.^۲
- موارد غیبت پیامبران دیگر: حضرت نوح **۷**، حضرت موسی **۷**، حضرت یوسف **۷**، حضرت عیسی **۷** نیز در دوران های غائب بوده اند.

^۱ پرسش و پاسخ دانشجویی، ج ۲۷، ص ۱۰۸.

^۲ همان، ص ۱۱۲.

- انواع غیبت: بیان غیبت صغری و نواب اربعه و آغاز غیبت کبری.
- انتظار ظهور: زمانی ظهور تحقق خواهد یافت که جامعه لایق پذیرش امام باشند و یارانی متعهد و متخصص^۱ در خدمتش باشند.^۲
- اهل بیت، دلسوز مردم: اهل بیت ۷ از پدر و مادر به ما نزدیک‌ترند و تحمل رنج و سختی شیعیان را ندارند و در غم‌های ما شریک هستند. برای حضرت سخت است که فرزندان خود را غافل و نامهربان با پدر ببیند و پدر دلسوز خود را رها کرده، از او فاصله بگیرد.
- معرفی دعای عهد و مضمون آن.

^۱ سوره انبیا، آیه ۱۰۵

^۲ قال الصادق ۷: «لَوْ كَانَ فِيكُمْ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرِ لَقَامَ قَائِمُنَا؛ امام صادق ۷ فرمودند: اگر بین شما سیصد و سیزده یار آماده پیدا شود، قائم ظهور خواهد کرد» (طبرسی، ابوالفضل، علی بن حسن، مشکاة الانوار، ص ۶۳).

درس یازدهم : وظایف منتظران و پیروی از ولایت فقیه

❖ روش تدریس :

لب خوانی:

مربی معماها و سوالاتی همچون پرسش‌های ذیل را پیرامون
یاوران حضرت مهدی(عج) می‌پرسد و پاسخ آن را لب‌خوانی
می‌کند و دانش‌آموزان اجازه گرفته، پاسخ را می‌گویند.

- تعداد یاران درجه یک حضرت مهدی(عج)، که اگر تربیت
نشوند ظهور تحقق نمی‌یابد؟ سیصد و سیزده نفر
- چند نفر از یاوران درجه یک حضرت مهدی(عج) از زنان
هستند؟ پنجاه نفر

- شعار یاران حضرت مهدی (عج) چیست؟ یالثارات الحسین ۷
- از ویژگی یاوران حضرت مهدی (عج) (مضمون آیه ۱۰۵ سوره انبیاء) چند مورد نام ببرید؟
- مضمون آیه ۱۰۵ سوره انبیاء : ۱. متعهد ۲. متخصص ۳. ولایت‌پذیر
- مهم‌ترین وظیفه منتظران حضرت مهدی (عج) چیست؟
- انتظار فرج
- امام صادق فرمود: اگر کسی چهل روز پشت سرهم این دعا را بخواند از یاوران مهدی خواهد شد؟
- دعای عهد
- چرا با این همه یار آماده حضرت ظهور نمی‌کند؟
- یاران هنوز کاملاً آماده نیستند.
- در نبود آب، تیمم در نبود امام چه باید کرد؟
- پیروی از هر آن‌که امام می‌گوید، و ایشان علمای راستین را معرفی کرده‌اند.

کج راهنمای تدریس :

- انتظارات امام زمان (عج) از شیعیان:
- از توصیه‌های حضرت به شیعیان: ۱ - دعا برای فرج، ۲ رفع نیاز مردم و کمک بی‌منت ۳ - احترام به والدین، ۴ - خواندن قرآن و دعا، ۵ - صلوة رحم، ۶ - خدمت به محرومین، ۷ - توجه به فقرا،

۸ - استغفار از گناهان، ۹ - پیروی از ولایت فقیه (مبحث ولایت فقیه به طور کامل بیان شود)، ۱۰ - ترک هوای نفس، ۱۱ - ترک حب دنیا، ۱۲ - توصیه به اخلاص در عمل.^۱

○ ویژگی منتظران:

- اصحاب حضرت مهدی (عج) دارای صفات و ویژگی‌های از قبیل: (۱) اخلاص (۲) اهل یقین و استقامت (۳) خداشناس واقعی (۴) شیران روز و زاهدان شب (۵) مؤمنان حقیقی هستند.^۲

- از درس‌های مهم عاشورا، حمایت کامل از امام و جریان حق است تا خود را در جریان حق و پیروی نائبان امام حفظ نماییم.^۳

- در روایت است که تعداد اصحاب خاص و فرماندهان ۳۱۳ نفر است.^۴

- آموزش دعای سلامتی امام زمان (عج).

○ عصر ظهور:

- رجعت: براساس بسیاری از روایات، امام حسین ۷ و یارانش پس از تشکیل حکومت حضرت به جهان رجعت می‌کنند و اول کسانی هستند که به یاری حضرت می‌شتابند. برخی از انبیا و رسول اکرم ۹ و

^۱. رضوی، سید جواد، انتظارات حضرت مهدی از شیعیان، دارالنور، قم، ۱۳۸۳، ص ۲۳ - ۱۰۸.

^۲. هنگامه ظهور، علی اصغر رضوانی، مسجد مقدس جمکران، قم، ۱۳۸۵، ص ۶۳.

^۳. جمعی از نویسندگان، از فرات تا فرات، مرکز تخصصی مهدویت، قم، ۱۳۸۹، ص ۲۱۵.

^۴. هنگامه ظهور، ص ۵۳.

ائمه ۷ و پیروان اهل بیت ۷ به اذن الهی زنده می‌شوند و دوباره به دنیا بر می‌گردند.^۱ در قرآن نیز به این مطلب اشاره شده است.^۲

- ویژگی‌های عصر ظهور: برپایی عدالت، هدف اصلی تمام انبیاست. امام علی ۷ فرمودند: در عصر ظهور تمام بردگان آزاد می‌شوند، تمام بدهکاران دین خود را می‌دهند و هر صاحب حقی به حقش می‌رسد.^۳ از برنامه‌های حضرت، ایجاد رفاه در کل جامعه، ریشه کن نمودن نظام طبقاتی و اسراف و محرومیت، آبادانی زمین، پس گرفتن اموال غصب شده، هلاکت طاغوتیان و ستمگران، احیای زمین مرده، احیای ارزش‌های انسانی فراموش شده و...^۴

روز ظهور، روز خوشحالی، شفای بیماران، روز محبت‌ها، عدالت، اطاعت، ثروت و بی‌نیازی، پایان رنج و سختی است.

○ ولایت فقیه:

در زمانی که آب نیست، تیمم و در زمانی که امام نیست، به گفته حضرت مهدی (عج) پیروی از متخصصین دین شناس که آگاه به کلام معصومین (علیهم السلام) است.^۵

^۱. جمعی از نویسندگان، از فرات تا فرات، ص ۱۱۳ و ص ۱۱۴.

^۲. بقره، آیات ۲۴۳ - ۲۵۹.

^۳. حکیمی، همان، ص ۲۴.

^۴. همان، ص ۱۰۷ - ۲۵۷.

^۵ أَمَّا الْخَوَاتِ الْأَوَاقِعُ فَأَرْجِعُوا فِيهَا إِلَى رِوَاةٍ حَدِيثَنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَأَنَا حُجَّةُ اللَّهِ (حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۴۰)

امام باقر ۷ فرمود:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ. قَالَ زُرَّارَةُ فَقُلْتُ وَ أَىُّ شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ، لَأَنَّهَا مِفْتَاحُهُنَّ... .

بنای اسلام روی پنج چیز است: نماز و زکاة و حج و روزه و ولایت. زراره گوید به حضرت عرض کردم: کدام یک از اینها برتر است؟ فرمود: ولایت برتر است، زیرا ولایت کلید آنهاست...^۱

○ فلسفه وجود ولایت فقیه:

هدایت جامعه

صیانت از اسلام

حفظ وحدت جامعه

اجرای احکام اسلامی و حرکت در جهت رسیدن به اهداف

آرمانهای اسلامی

حفظ منافع میهن اسلامی

○ دلایل عقلی ولایت فقیه:

۱- اسلام مجموعه کامل از قوانین و باید و نبایدهای مربوط به همه ابعاد زندگی انسان است و اجرای این حجم وسیع احکام و قوانین اجتماعی، سیاسی، اخلاقی، اقتصادی، نظامی و خانوادگی بدون تشکیلات حکومتی میسر نیست و نیاز است فردی اسلام شناس اجرای این احکام را در دست بگیرد.

^۱ کلینی، ابوجعفر، اصول کافی، جلد ۲، ص ۱۸.

۲- اسلام دارای یک سیستم قضایی کامل است و احکام قضایی اسلام مربوط به همه زمان‌ها و برای تأمین سعادت همه مسلمانان است. ایجاد یک دستگاه قضایی مشروع بدون وجود حکومت اسلامی مقتدر و ولی فقیه ممکن نیست.

۳- حفظ کشور اسلامی از تهاجمات نظامی و فرهنگی دشمنان عقلاً و شرعاً واجب است و این نیازمند حکومت اسلامی به رهبری فقیه جامع الشرایط است.

۴- انجام برخی احکام بدون وجود ولی فقیه میسر نیست، مثل تعیین امام جمعه، عفو، قصاص و تعزیرات و ...^۱.

○ - با پیروزی انقلاب اسلامی، ملت ایران دریافت که حکومت باید مشروعیت داشته باشد و ولایت فقیه مترقی‌ترین نمود حکومت دینی است، از این رو به تقویت و تثبیت این اصل مقدس همت گمارد، زیرا ولایت فقیه مشخصه اصلی خدا محوری نظام اسلامی است و حاکمیت خدا بر جامعه بدون ولایت فقیه معنا ندارد.^۲

ولی فقیه طبق رأی اکثریت مردم یا خبرگان انتخاب می‌شود و در رأس نیروهای اجرایی قرار دارد که دستوراتش در مسائل

^۱ . همان، ص ۴۱-۴۹.

^۲ . محمدرضا، اکبری، تحلیلی نو و عملی از ولایت فقیه، پیام عترت، بی‌جا، ۱۳۷۷، صص ۱۵-۱۶.

حکومتی اجرا می‌شود و از طرف مردم برای ولایت تعیین می‌شود. ولی فقیه علاوه بر فقاہت و عدالت باید دارای چهار صفت دیگر هم باشد:

- ۱- آگاهی سیاسی
  - ۲- تخصص و مهارت در اداره جامعه
  - ۳- تدبیر و عافیت اندیشی در مسائل کلی مملکتی
  - ۴- شجاعت و قاطعیت در تصمیم گیری.
- تفاوت ولی فقیه و مرجع تقلید در این است که مرجع تقلید به کسی گویند که صالحیت فتوا دادن دارد و مردم او را برای تقلید برمی‌گزینند. او به حدی از علم و اجتهاد رسیده که احکام الهی را استخراج و استنباط می‌نماید، اما ولی فقیه مرجع تقلیدی است که با رأی مردم جهت ولایت انتخاب می‌شود. وی زمامدار همه هست و پیروی از حکم ولی فقیه بر مراجع تقلید هم لازم است.^۱

^۱ . ولایت فقیه، نعمت اله صالحی نجف آبادی، رسا، تهران، ۱۳۶۳، صص ۱۳۲-۱۳۴.

درس دوازدهم : مرگ

❖ روش تدریس :

جدول : اگر می خواهید بدانید که واقعیت مرگ چیست ، می توانید با ما در یک مسابقه شرکت کنید. مسابقه هفت سوال دارد که از کنار هم چیدن جواب آنها ، به یک پیام درباره حقیقت مرگ میرسیم.

۱. مرگ به زبان عربی؟ موت (۲۰،۱۳،۱)

۲. کوچکتر از کوه؟ تپه (۱۱،۴،۹)

۳. حرف اول و آخر قرآن؟ بس (۱۲،۱۸)

۴. جانشین بوی گل؟ گلاب^۱ (۱۰،۷،۵،۳)

۵. شادی و خرمی؟ خوشی (۶،۱۷،۱۶،۱۹)

۶. گرسنه نیست؟ سیر (۲،۱۴،۸)

۷. خودش از آب و دشمنش آب است؟ یخ (۱۵،۲۱)

آیا می توانید پیام را از جدول به دست آورید؟

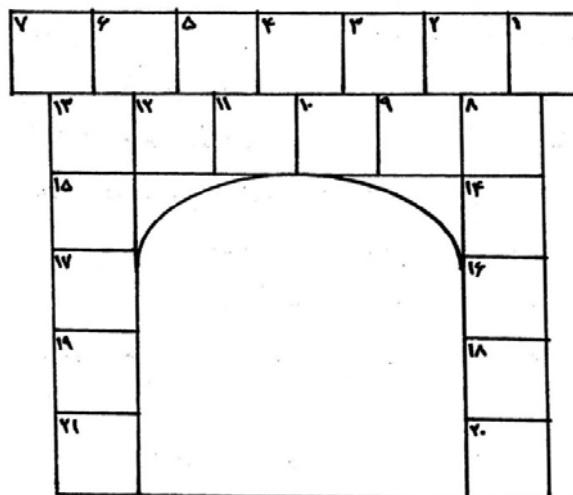
بله! حروف داخل خانه ها را به ترتیب به دنبال هم بیاورید.^۲

مردن تنها یک پل و وسیله ای است که انسان را به دنیای دیگر منتقل می کند.

آیا به نظر شما، مردن آخر خط است؟

یعنی پایان زندگی ما با مردن است؟
خیر

کھ راهنمای تدریس :

- آموزشی در شخصیت انسان تاثیر ماندگار دارد که تربیتی نیز باشد. برای مثال ایجاد خوف و رجا یکی از روش های تربیت است که در لحظه بیان مفاهیم تغییر روحی نیز اتفاق خواهد افتاد. سخن از قبر و قیامت از غفلت انسان می کاهد و انگیزه خودسازی را در قلب زنده می کند.

- در تمامی امور زندگی^۱، مرگ به عنوان دروازه آخرت^۲ است و در حقیقت یاد مرگ و باور به روز بازگشت از ارکان تفکر دینی به شمار می‌رود.
- سفارش به یاد مرگ، در سخنان معصومین فراوان است.^۳
- آنچه ما به نام مرگ می‌خوانیم، یک زندگی است که هنوز نتوانسته‌ایم چگونگی آن را بفهمیم. کنکاش در سخنان امیرالمؤمنین **۷** در باب مرگ و حقیقت آن شاید به تصویری بهتر از مرگ کمک کند.
- مرگ دریچه‌ای است برای خروج از عالم خیال و ورود به جهان حقیقت و واقعیت.^۴ مرگ، ما را با دنیایی نو رو به رو

۱. صحیفه سجاده، شعرانی، نشر قائم، ششم. ۸۶. قم، ص ۲۴۳. دعای چهارم: «... وَ انْصَبِ الْمَوْتَ بَيْنَ اَيْدِينَا نَصْبًا، وَ لَا تَجْعَلْ ذِكْرَنَا لَهُ غِبًّا...» خداوند مرگ را نصب العین ما قرار بده ... نه اینکه روزی متذکر آن شویم و روزی فراموش کنیم.

۲. آمدی، عبدالواحد، غررالحکم، ح، ۳۰۸۳: «الموت باب الآخرة».

۳. پیامبر خدا **ﷺ** و اوصای الهی اش **۷** یاد مرگ را بهترین وسیله در تربیت انسان‌ها و خودسازی آنان می‌دانستند و در توصیه‌ها و پندهای تربیتی فراوان خود، به آنان گوشزد می‌فرمودند که به حدی با یاد مرگ عجین باشید که خود را فردی بیندازید که مرگ را تجربه کرده و خداوند فرصت دوباره، برای زندگی به او داده است و آنگاه عملکرد خود را با این دید، مورد ارزیابی و دقت قرار دهید.

«إِذَا تَبِعْتَ جَنَازَةَ فَلْيَكُنْ عَقْلُكَ فِيهَا مَشْغُولًا بِالتَّفَكُّرِ وَ الْخُشُوعِ وَ اعْلَمْ أَنَّكَ لَأَحَقُّ بِهِ؛ آنگاه که در پی جنازه‌ای گام بر می‌داری، می‌باید که اندیشه ات مشغول تأمل و تأنی در آن باشد و بدان که تو نیز در زمره‌ی آنانی. (امالی طوسی، ص ۵۳۳)

۴. رضی، سید محمد، نهج البلاغه، خطبه: ۲۰. «قریب ما یطرح الحجاب»

می‌کند که همه عواملش شگفت‌انگیز است. ورود به این دنیای جدید، تنها با افتادن پرده‌ای که به دست مرگ فرو می‌افتد، امکان دارد.

- مرگ ارزش‌های راستین را آشکار می‌کند. ما در این دنیا، خلق را می‌بینیم، حق را نمی‌بینیم، با مجاز آشناییم و با حقیقت بیگانه. از این‌رو، ارزش‌ها و ارزش‌گذاری‌های ما بر اساس معیارهای حیات مادی و دانش محدود دنیوی است.
- با حضور مرگ، عالم غیب نمایان می‌شود و معیارها و بینش‌های دیگر اساس ارزش‌ها و ارزیابی‌ها می‌گردد. از این‌رو، انسان انگشت حسرت به دندان می‌گزد و نسبت به آنچه در تمامی دوران عمر خود دلبسته‌ی آن بود، سخت دل‌زده می‌شود، چنان که آرزو دارد که تمامی آن چه را که از برای آن مورد رشک بود، دیگران به دست آورند.^۱
- مرگ به منزله پللی است جهت انتقال انسان به جهان دیگر که هزارها برابر دنیاست، همچون جنینی در شکم مادر که دنیا برایش قابل درک نیست، حالت انسان چنین است.
- علت در پنهان بودن مدت عمر انسان مصلحتی است، زیرا انسان در صورت اطلاع از کوتاهی عمر، زندگانی ناگوار خواهد داشت

---

۱. رضی، سید محمد، نهج البلاغه، خطبه: ۱۰۹. «فَهُوَ يَعْصُ يَدُهُ نَدَامَةً عَلَى مَا أَصْحَرَ لَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ مِنْ أَمْرِهِ وَ يَزْهَدُ فِيمَا كَانَ يَرْغَبُ فِيهِ أَيَّامَ عُمُرِهِ وَ يَتَمَنَّى أَنْ الَّذِي كَانَ يَعْطِيهِ بِهَا وَ يَحْسُدُهُ عَلَيْهَا قَدْ حَازَهَا دُونَ»

و در صورت طولانی بودن عمر جرأت بر معاصی می‌یابد و در صورت ندانستن مدت عمر، همواره در حالت خوف و رجا است.

حالت محتضر: لحظه مرگ مال و فرزندان و اعمال انسان در برابرش مجسم می‌شود. شخص خطاب به مال می‌گوید بعد از این همه تلاش برایت، سهم من از تو چیست؟ می‌گوید: تنها کفن! رو به فرزندان می‌گوید: در برابر محبت و زحمات پاداشم چیست؟ می‌گویند فقط دفن! رو به اعمال می‌گوید به خدا به تو بی‌اعتنا بودم، عمل می‌گوید من تا قیامت هم‌نشین تو خواهم بود. (مراد، صورت مثالی مال و فرزندان است)

لحظه احتضار: انسان از یک سو مسئله فراق و جدایی و از سوی دیگر حوادث مرگ را در جلوی چشمان خود می‌بیند. امام علی **۷** در این باره می‌فرماید: مرگ همراه سختی‌هایی شدیدتر از آن است که در وصف می‌گنجد یا با ترازوی عقل مردم سنجیده می‌شود! لحظه جان دادن به حدی سخت است که حتی اولیای الهی نیز از آن نگران بودند.^۱

* راه‌های آسان شدن سکرآت موت: ۱- محبت به امیرالمومنین **۷**
 ۲- نیکی به والدین **۳**- روزه ماه رمضان **۴**- قرائت سوره یس در طول زندگی **۵**- یاری مظلومان **۶**- بردن محتضر در محل نمازش.^۲

۱. محمدی اشتهاردی، عالم برزخ در چند قدمی ما، ص ۱۶-۱۷

۲. قاسمی، علی محمد، برزخ؛ پژوهش قرآنی و روایی، موسسه علمی آموزش و پژوهشی امام خمینی(ره)، قم، ۱۳۸۸، ص ۶

قبض روح: روزی حضرت ابراهیم **7** به عزرائیل گفت: چهره-
 ات را زمان قبض روح غیرمومن و گنهکاران به من بنمایان. عزرائیل
 گفت طاققت دیدن نداری، به اصرار ابراهیم **7** به او نشان داد: مردی
 سیاه با موهای راست شده، بوی بسیار بد، که از سوراخ‌های
 بینی‌اش دود و آتش بیرون می‌آید، ابراهیم از شدت وحشت و
 ناراحتی بیهوش شد و زمانیکه به هوش آمد به عزرائیل گفت اگر
 گنهکار جز همین چهره، کیفر دیگری نبیند همین نگاه برای عذابش
 کافی است.^۱

- هر انسانی به هنگام قبض روح، صورت مثالی رسول
 اکرم **9** و ائمه **7** و ملائکه، مال و فرزندان، شیاطین، صور ملکوتی
 بهشت و جهنم را می‌بیند. اگر مومن باشد، ائمه و ملائکه را در
 حالت زیبایی می‌بیند و این رضایت موجب می‌شود تلخی جان
 کندن را فراموش کند. و اگر غیرمومن باشد با هیبتی غضبناک
 آنها را خواهد دید...^۲

۱. عالم برزخ در چند قدمی ما، همان، ص ۳۰

۲. حبیبیان، احمد، تصویری از بهشت و جهنم، نشر بین‌الملل، تهران، ۷۹، ص ۳۹

عالم برزخ

الف- شب اول قبر:

۱- موقعیت میت: رسول اکرم ﷺ: سوگند به خدا اگر موقعیت میت را بنگرید با شنیدن گفتارش درباره وضع خود گریه می‌کنید: از جمع‌آوری اموال و حب دنیا پشیمان است و شکایت می‌کند از شیطانی که او را وسوسه کرد، از دوستان و فرزندان که تنه‌ایش گذاشتند و روانه قبر تنگ و تاریک نمودند.^۱

۲- هم‌نشینی اعمال: محدث قمی در منازل الاخره از مرحوم شیخ بهایی نقل می‌کند: از شخص عارفی که در قبرستان بود خواستم اموری را که در قبرستان مشاهده می‌کند به من اطلاع دهد. او گفت: روزی شخصی را دفن کردند. سپس بوی خوشی استشمام کردم که تاکنون مثل آن به مشامم نخورده بود. همراه بو، جوانی زیبا وارد قبر شد. بعد از مدتی بوی بسیار بدی به مشام رسید و دیدم سگ بسیار کریه‌المنظری وارد همان قبر شد. بعد از مدتی جوان مجروح و با صورت خونین خارج شد. علت را پرسیدم. جوان گفت: من اعمال نیک صاحب قبر بودم که خواستم انیس میت باشم، ولی سگ که اعمال بدش بود وارد شد و چون اعمال بدش بیشتر بود با من نزاع کرد و غالب شد و تا قیامت هم‌نشین او خواهد بود.^۲

۱. عالم برزخ در چند قدمی ما ص ۸۳ و ۷۷.

۲. ۱۱۰ حکایت، ص ۸۷.

۳- سوال نکیر و منکر: رسول اکرم **۹** به یکی از یارانش فرمودند: چگونه خواهی بود آن گاه که نکیر و منکر بر تو وارد شوند؟ این دو ملک بسیار خشن و بدخلق، صدایشان مثل رعد پرصدا و مثل برق رباینده‌اند، در میان انبوه موهایشان حرکت می‌کنند و زمین را با نیش دندان‌شان می‌شکافند! اینها ایند که از تو سوال می‌کنند؛^۱ سوال از:

۱- دین ۲- عمر ۳- مال ۴- ولایت ائمه **۷** اگر انسان نتواند جواب دهد، ضربتی می‌زنند که قبرش پر از آتش می‌شود.^۲

رسول اکرم **۹** فرمود: سه گروه از زنان امت من عذاب قبر ندارند: ۱- زنی که با فقر شوهر بسازد. ۲- زنی که با بداخلاقی شوهرش بردباری کند. ۳- زنی که مهریه خود را بیخشد تا باری از دوش همسرش برداشته شود یا امکاناتی برایش فراهم کند.^۳

ب- فشار قبر:

سنگ طلا برای آنکه لایق جواهر فروشی شود باید در کوره قرار گیرد تا سیاهی هایش خارج گردد. فشار قبر نیز از عذاب‌های دردناک عالم برزخ است که در شب اول قبر رخ می‌دهد و شامل همه افرادی است که گناهی مرتکب شده باشند و برای مومنان کفاره گناهانشان است.^۴

۱. تصویری از بهشت و جهنم، ص ۶۵.

۲. عالم برزخ در چند قدمی ما، ص ۱۰۶-۱۰۴.

۳. فریودی، مهدی، برزخ، بقیه الله، قم، ۱۳۸۶، ص ۹۷.

۴. تصویری از بهشت و جهنم، ص ۶۸.

۱- برخی عوامل فشار قبر: ۱- سخن چینی ۲- سوءخلق به خانواده ۳- تباهی نعمت‌ها و عدم بهره‌گیری صحیح از آنها ۴- یاری نکردن مظلوم^۱.

۲- برخی عوامل کاهش فشار قبر: ۱- نماز شب و کامل کردن رکوع ۲- صدقه برای میت ۳- نماز وحشت برای میت (در رکعت اول بعد از حمد آیه‌الکرسی در رکعت دوم ۱۰ بار سوره قدر) ۴- حج ۵- مردن در جمعه ۶- خواندن سوره ملک بر سر قبر ۷- خواندن سوره یس در طول زندگی قبل از خواب و سوره نساء در جمعه‌ها^۲.

---

۱. عالم برزخ در چند قدمی ما، ص ۱۱۷-۱۰۸

۲. همان، ص ۱۱۸-۱۲۵.

درس سیزدهم : قیامت

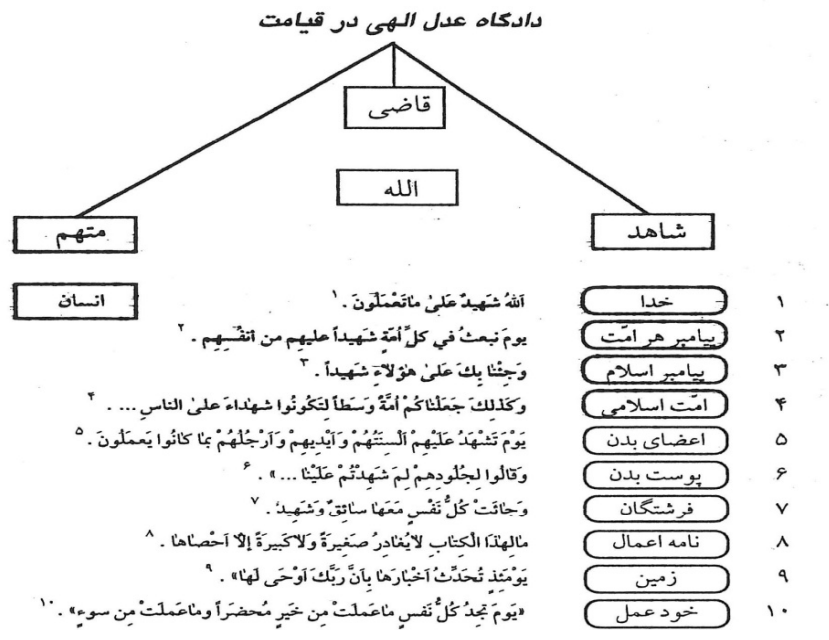

❖ روش تدریس :

- تاکنون برای دوستان خود گواه و شاهد بوده‌ای؟ آیا شما در کارهای خانه داور و شاهد قرار گرفته‌اید؟
- دوست دارید همیشه شاهد کارهای خوب باشید یا.....؟
- ببخشید، آیا دوست دارید دیگران شاهد کارهای خوب شما باشند یا نه.....؟
- باز هم ببخشید! اصلاً بیایید کلمات زیر را کامل کنیم.
- به کمک ترجمه قرآن، حرف آغاز و پایان گواہانی را که شاهد کارهای انسان هستند پیدا کنید؟

۴ / زلزال می	نور / ۲۴ عضا	اسراء / ۱۴ جدا	بقره / ۱۴۲ پامبرا	نحل / ۸۹ ماما	ق / ۲۱ اشنگا
-----------------	-----------------	-------------------	----------------------	------------------	-----------------

زمین - اعضا - وجدان - پیامبران - امامان - فرشتگان

۱. آل عمران/ ۹۸.
۲. نحل/ ۸۹.
۳. نساء/ ۴۱.
۴. بقره/ ۱۴۳.
۵. نور/ ۲۴.
۶. فصلت/ ۲۱.
۷. ق/ ۲۱.
۸. کهف/ ۴۹.
۹. زلزال آیه ۴ و ۵.
۱۰. آل عمران/ ۳۰.

که راهنمای تدریس :

ادله‌ی اثبات قیامت:

- ۱- برهان حکمت: خداوند متعال کار عبث نمی‌کند و طبق حکمت الهی هیچ پدیده‌ای بدون حساب و هدف نیست و اگر همه موجودات برای ابد فانی شوند، خلاف حکمت الهی است.
- ۲- برهان عدالت: عدل الهی ایجاب می‌کند که ظالمان کیفر ببینند و چون این دنیا ظرفیت جزای کامل ندارد نیاز به سرای آخرت است....
- ۳- برهان رویش مجدد گیاهان: بیان فصل بهار و زمستان.....
- ۴- دلایل نقلی مثل داستان عزیر نبی^۱ و اصحاب کهف^۲.

آثار اعتقاد به معاد:

- به زندگی انسان مفهوم می‌بخشد.
- انسان را در مسیر تکامل خویش قرار داده، از تحیر و سرگردانی نجات می‌دهد.
- ضامن اجرای تمام قوانین الهی و احقاق حقوق است.
- به انسان در برابر سختی‌ها نیرو می‌بخشد.
- انگیزه عمل به تکالیف شرعی می‌شود.
- روح دنیا پرستی را که ریشه همه خطایا و جنایات است از بین می‌برد.
- خود عامل ترک گناه است.

۱. بقره، آیه ۲۶۱.

۲. کهف، آیه ۹-۱۹.

رخدادهای پیش از رستاخیز:

ثواب و عقاب قبر همچنان می‌یابد تا اینکه مدتی قبل از برپایی قیامت، حادثه شگفتی در عالم رخ می‌دهد. لرزش سخت در زمین و آسمان، دگرگونی نظام هستی، مرگ همه موجودات با صور اول و زنده شدن همه با صور دوم، تاریکی ستارگان، متلاشی شدن کل نظام، پراکنده شدن کوه‌ها، شکافتن زمین، تاریکی آفتاب، برانگیخته شدن گروه گروه از قبر، نبودن راه فرار، و مردم در حالت مستی هستند^۱، هر زن شیرده‌ای از شدت وحشت شیرخوار خود را از یاد می‌برد و هر زن بارداری بار خود را می‌افکند.^۲

صحرای محشر

با صدای صور (شیپور) دوم هر کس خود را در جایی می‌بیند که نه کوهی وجود دارد نه دریایی و نه درخت و گیاهی، نه خانه و آشیانه‌ای ... صحرای بیکران مملو از انسان‌ها و حیوانات، مردم گروه گروه از قبرها برانگیخته می‌شود و همه از وحشت آن روز در حال فرارند.^۳ در محشر به قدری ازدحام جمعیت است که تنها جای ایستادن برای هرکس است. در آن نه خوابی، نه تفریح..... آن روز عظیم پنجاه هزار سال به طول می‌انجامد و همه به انتظار دریافت سرنوشت خویش‌اند.

۱. حیات پس از مرگ، علی محمد اسدی، نشر دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۵۷، ص ۱۵۱ - ۱۴۶.

۲. تصویری از بهشت و جهنم، ص ۱۴۴.

۳. همان، ص ۱۴۴.

- امام صادق **۷**: در قیامت خدا اولین و آخرین را در صحرایی گرد می‌آورد، تاریکی شدیدی همه جا را فراگرفته و مردم از شدت ظلمت و تاریکی گریه و زاری می‌کنند و گرمای شدید به حدی است که همه دچار عرق می‌شوند و نفس کشیدنشان دشوار می‌شود.^۱

- در اولین ایستگاه قیامت به قدری جمعیت زیاد است که راه عبور بسته می‌شود، مردم از شدت تنگی بر یکدیگر سوار می‌شوند، نفس‌ها تنگ شده، عرق‌ها از بدن می‌ریزد. و عرصه چنان بر آنها مشکل می‌شود که صدایشان به گریه بلند می‌شود و این اولین هول و وحشت قیامت است.^۲

- امام سجاد **۷** می‌فرماید: سخت‌ترین لحظات فرزند آدم سه لحظه است: ۱- لحظه‌ای که ملک‌الموت را می‌بیند ۲- لحظه‌ای که از گور برمی‌خیزد ۳- لحظه‌ای که در پیشگاه خدای تبارک و تعالی می‌ایستد.^۳

عذاب قیامت:

رسول اکرم **۹**: در قیامت بنده‌ای را برای حساب حاضر می‌کنند و برای هر روز دنیایش ۲۴ صندوق به تعداد ساعات شبانه روز می‌آورند. در یکی را برایش باز می‌کنند پر از نور است چنان سُروری به او دست می‌دهد که اگر شادی‌اش را بین همه‌ی

۱. تصویری از بهشت و جهنم، ص ۱۴۷.

۲. نجفی یزدی، محمد باقر، خلاصه مطالبی از دین اسلام، تهران، بی تا، صص ۱۹۳ - ۱۹۴.

۳. عالم برزخ در چند قدمی ما، ج ۹، ص ۴۱۵۹.

دوزخیان تقسیم کنند درد و رنج عذاب را از بین می‌برد و احساس نمی‌کنند و صندوق دیگری را باز می‌کنند که بسیار بدبو و تاریک و وحشت‌زاست. از مشاهده آن چنان جزع و فزع می‌کند که اگر حال او بین بهشتیان تقسیم شود تمام نعمت‌های بهشتی برایشان ناگوار می‌شود. صندوقی دیگر را باز می‌کنند، خالی است چنان حسرت و ندامتی او را می‌گیرد که قابل جبران نیست. اما در ساعت اول، اعمال نیک انجام داده بود و ساعت دوم ساعتی است که به معصیت اشتغال داشته، و ساعت حسرت ساعتی است که در آن خواب بوده یا عملی نیک انجام نداده....^۱

بهشت و جهنم

الف- بهشت: بهشت مکمل خواست‌های بشر است و هر که، هر چه بخواهد در آنجا خواهد یافت؛ از زیبایی‌های ظاهری تا کمالات عظیم معنوی و احاطه وجودی بر کائنات. از رسول اکرم ﷺ نقل شده که همانا دیوارهای بهشت از طلا و نقره و یاقوت است. درون کاخ‌های بهشتی غرفه‌هایی است که درون آنها چند خدمتگزار زیباروی بهشتی به انتظار نشسته‌اند و هر یک از غرفه‌ها به انواع وسایل و زینت‌ها و تخت و فرش و ظروف بلورین آراسته است و هر غرفه‌ای به قدری وسیع است که در

۱. امینی، ابراهیم، خودسازی، ص ۱۵۳.

۲. هُمْ فِي مَا اسْتَنَّهُتْ أَنْفُسُهُمْ سوره انبیاء، ۱۰۲

وصف نمی‌گنجد.^۱ درختان انبوه پر از باغ‌های متنوع، نهرهای آب است در بهشت درختانی است که بر آنها زنگ‌هایی از نقره آویزان است. هنگامی که بهشتیان اراده شنیدن صدای زیبایی می‌کنند، خداوند به بادی از عرش دستور می‌دهد که با حرکت درختان نوایی دل‌نشین را به گوش‌شان برساند. اگر اهل دنیا آهنگ آن را می‌شنیدند، از شدت شادی جان می‌دادند. نهرهایی است از شراب و عسل و شیر که با درختانی از مرجان پوشیده شده‌اند.

ب- **جهنم**: جهنم مکانی است پر از آتش سوزان که هیزم آن سنگ‌ها و انسانهاست و زمانی که بندگان وارد آن می‌شوند صدای وحشتناکی از آن شنیده می‌شود.....^۲

خدای متعال همان طور که دارای صفات رحمانیه است دارای صفات قهریه و غضبیه هم هست و جهنم مظهر صفت قهریه و جباریت الهی است. برخی عذاب‌های جهنم اشتراکی و برخی اختصاصی است. زَقُوم غذای دوزخیان است که همان مس گداخته در آتش است.

- امام صادق **۷** فرمود: جهنم به قدری گود است که اگر یک شقی بر آن وارد شود ۷۰ سال طول می‌کشد که به قعر و عمق آن برسد و اگر بخواهد از عمق آن به بالای دوزخ آید با گرزهای آهنین مواجه می‌شود و مجدداً به عمق جهنم سقوط می‌کند و این حال دائمی آنهاست.^۳

۱. تصویری از بهشت و جهنم، ص ۲۵۲-۲۵۵.

۲. سیری در جهان پس از مرگ، حبیب الله طاهری، انتشارات اسلامی، قم ۱۳۷۴، صص ۴۸۶-۴۹۳.

۳. تصویری از بهشت و جهنم، ص ۲۹۴-۳۱۷.

طبقات جهنم: ۱- جهنم دارای هفت در است. اولین در که بالاترین آنهاست «جحیم» است که اهل جهنم بر روی سنگ سختی می‌ایستند در حالیکه مغز سرشان مثل محتویات دیگ می‌جوشد. ۲- «أُظی» که شدت حرارتش پوست را می‌کند. ۳- «سَقَر»: به قدری سوزان و عذاب آور است که هیچ کس را زنده باقی نمی‌گذارد. ۴- «حُطَمَه»: شعله‌های آن مثل قصر کشیده می‌شوند و از شدت سوختن و کوبیدن مثل سورمه می‌شوند. ۵- «هاویه»: اهل جهنم از مالک دوزخ کمک می‌خواهند در جوابشان آب متعفن داغ و مس مذاب بر رویشان ریخته می‌شود و پوستشان همواره از شدت حرارت آب می‌شود و دوباره پوست می‌روید. ۶- «سعیر» که دارای سه خیمه از آتش است در هر خیمه سیصد قصر از آتش در هر قصر سیصد خانه از آتش که درون هر خانه مارها و عقرب‌هایی بزرگی از آتش هستند. ۷- «جهنم»: کوهی آتشین در وسط آن است و بیابانی از مس مذاب اطراف آن است که شدیدترین نوع عذاب است.^۱

ج- عذاب گنهکاران امت پیامبر ۹ :

۱- زنی که از موی سرش آویخته بود و سرش از شدت عذاب می‌جوشید. او کسی بود که موی سرش را از مردان نامحرم نمی‌پوشانید ۲- زنی که با زبانش آویزان بود و آب سوزان جهنم به

۱. همان، ص ۳۲۰.

حلقش می‌ریختند. او زنی بود که شوهرش را اذیت می‌کرد ۳- زنی که گوشت بدن خود را از شدت خشم می‌جوید و آتش در زیر او شعله می‌کرد او زنی بود که بدن خود را برای نامحرمان زینت می‌کرد. ۴- زنی که دست و پاهایش به هم بسته بودند و مارها و عقرب‌ها بر او مسلط بودند زنی بود که خود را طهارت نمی‌کرد و لباسهایش را پاک نمی‌کرد به نماز بی‌اعتنا بود...^۱

---

۱. نجفی یزدی، محمدباقر، خلاصه مطالبی از دین اسلام، ص ۱۹۸-۲۰۰.

فصل دوم:

درس نامه احکام

درس اول : بلوغ

❖ روش تدریس :

احکام شماره‌ای:

- بازی با اعداد : ۳ - ۴ - ۵ - ۹ - ۱۵
در جای خالی عدد مناسب بگذارید.
- ۹ دختران در ..... سال قمری بالغ می‌شوند.
۲. برخی پسرها با مشاهده علائم بلوغ ۱۱ سالگی و برخی در ....
سال قمری بالغ می‌شوند. ۱۵
۳. احکام الهی بر ..... قسم هستند .
- ۵ (واجب ، حرام ، مباح ، مستحب ، مکروه)
۴. به دست آوردن دستور مجتهد ..... راه دارد. ۴
۵. مجتهد و اعلم را از ..... می‌توان شناخت. ۳

کھ راهنمای تدریس :

- با توجه به این که هر حرکتان، سکوتان، لبخندان، افکارمان، برعالم و آدم اثر می‌گذارد^۱ خداوند مهربان و حکیم برای این که ما گرفتار و اسیر رنج‌های حاصل از پیامدهای رفتار خود نشویم، برای زندگیمان اتوبانی با علامت‌های راهنما قرار داده است.^۲ هر کس از این راه هموار نگذرد یا به دستور تابلوها عمل نکند، پرتگاه ظلمت را تجربه خواهد کرد و همان‌گونه که پلیس از بی‌توجهی متخلفان ضرر نمی‌کند، گناه آدمی نیز بر دامن کبریایی خدا و اولیاء او گردی نخواهد نشانند.^۳
- شرایط مکلف: انسان زمانی که بالغ می‌شود، توان انجام مسئولیت را پیدا می‌کند. بدین روی مخاطب جدی خدا قرار می‌گیرد و از او توقع دارد که کارهایی را انجام بدهد و از اموری بپرهیزد.

۱. «إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ» می‌توان در این باب به عنوان شاهد از کلیپ شهادت آب استفاده نمود. که در آن به روشنی میزان اثر پذیری آب از گفتار و افکار انسان نمایش داده شده است.

۲. برخی بزرگان دستورات خدا را تنها معبر امنی می‌دانند که در میدان مین دنیا وجود دارد.

۳. سوره ابراهیم، آیه ۸: اگر شما و همه آنان که بر روی زمین اند کافر شوید، بی‌گمان خداوند، بی‌نیازی ستوده است. الزمر، آیه ۷: «إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ». اگر ناسپاسی کنید خداوند از شما بی‌نیاز است.

○ تکلیف سه نشانه دارد که هر کدام پیدا شود، انسان مکلف می شود:

- ۱ - سن. تمام شدن ۱۵ سال قمری در پسران و تمام شدن ۹ سال قمری در دختران ۲ - رویش موی زبر و درشت در زیر شکم
- ۳ - احتلام.^۱

---

^۱. مشفق پور، همان، ص ۱۴.

درس دوم : تقلید

❖ روش تدریس :

بازی با کلمات

د	حرف دهم الفبای فارسی که به حساب ابجد «۴» می شود.
ید	به دست گفته می شود.
یُد	عنصر شیمیایی است.
قَد	به قامت و بالا می گویند.
قید	به معنای بند و ریسمان است.
تَقید	معنای دربند بودن و بند شدن است.
تَقیید	به معنای در بند کردن و مقید ساختن است.
تقلیب	معنای وارون کردن و دگرگون کردن را می دهد.
«تقلید»	تبعیت و پیروی نمودن از مجتهد (متخصص فقه) در احکام شرعی و عبادات

مربی بعد از اینکه به واژه تقلید که مورد بحث است رسید، ادامه بحث را به این صورت مطرح می‌کند:

ج ----- ج

ع ----- ع

ع ----- ج

ج ----- ع

آن‌گاه در مرحله بعد حروف بالا را تکمیل می‌کند:

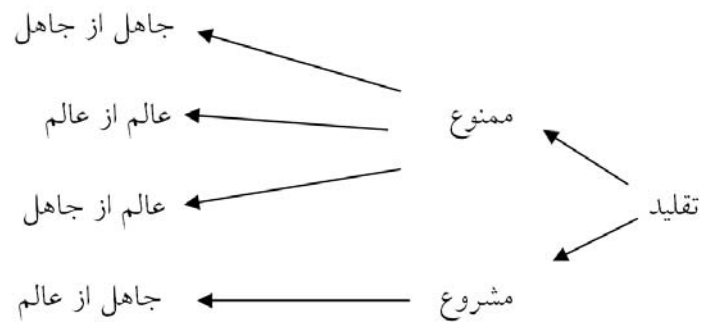
جاهل ----- جاهل

عالم ----- عالم

عالم ----- جاهل

جاهل ----- عالم

و در آخرین مرحله مطلب را به صورت زیر تکمیل می‌شود:

آیا می‌دانید مرجع تقلید چه شرایطی باید داشته باشد؟

که راهنمای تدریس :

راه‌های شناخت احکام:

اجتهاد: یعنی انسان به مهارت و درجه‌ای برسد که بتواند احکام و برنامه زندگی درست را از کلام خدا و اولیاء او به دست بیاورد.
احتیاط: طوری به وظیفه‌اش عمل کند که یقین شود به وظیفه واقعی خود عمل کرده است.

تقلید: رجوع غیر متخصص به متخصص در احکام اسلامی؛ مثل رجوع بیمار به طبیب . قرآن کریم نیز می‌فرماید: پاسخ مسائلی را که نمی‌دانید از اهل آن (دانش) بپرسید.^۱ بنابراین بر ما واجب است که تقلید نماییم.^۲

اقسام احکام:

- **حرام (نبایدها):** آنچه انجامش عقاب^۳ دارد، مثل دزدی، ربا، شراب، غیبت، شوخی و دست دادن با نامحرم

^۱ . نحل، ۴۳.

^۲ . مشفق پور، احکام ص ۱۶ و ۱۵.

^۳ . عقاب یعنی آثار، پیامد و پس لرزه‌های عمل . هر چه پیامدها گسترده‌تر و عمیق‌تر، میزان نهی شرع بیشتر می‌باشد.

- واجب (بایدها):** آنچه ترک آن موجب عقاب می‌شود، مثل نماز، روزه، احترام به والدین، زکات.
- مستحب:** آنچه انجامش ثواب دارد، ولی ترکش عقاب ندارد مثل خواندن نماز شب، فرستادن صلوات
- مکروه:** آنچه ترکش ثواب دارد ولی انجامش عقاب ندارد مثل خوابیدن بین الطلوعین
- مباح:** آنچه نه ثواب دارد نه عقاب، مثل خوردن و آشامیدن و راه رفتن.^{۱ و ۲}
- بیان واجبات دین، اعم از اصول و فروع دین
  - بحث تقلید و معرفی مراجع تقلید^۳
  - نحوه استفاده از رساله توضیح المسائل و بیان اصطلاحاتی چون: احوط، فتوا، احتیاط واجب، احتیاط مستحب.

^۱. همان، ص ۱۴.

^۲. بیان داستان‌هایی از اقسام احکام و یا از پیامدهای امور حرام یا پاداش امور واجب و.. البته با حفظ تعادل و با توجه به شرایط مخاطب اثر بخش می‌باشد. برای آگاهی بیشتر. رک: تصویری/ از بهشت و جهنم (اقتباس از بحار الانوار)، احمد حبیبیان، نشر بین الملل سازمان تبلیغات اسلامی، تهران، ۱۳۷۹، ص ۷.

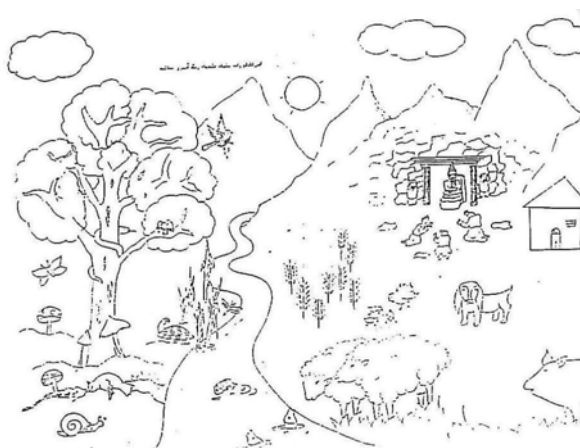
^۳. راه‌های تشخیص مجتهد اعلم: ۱- مستقیم: یعنی خود انسان یقین کند که شخص مجتهد یا اعلم است. مثلاً آنکه از اهل علم باشد و بتواند مجتهد و اعلم را بشناسد. یا دو نفر عالم عادل که می‌توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند، بگویند که فلان شخص مجتهد یا اعلم است (در صورتی که دو نفر عالم عادل دیگر با گفته آنان مخالفت نکنند). ۲- غیر مستقیم: عده‌ای از اهل علم که می‌توانند مجتهد یا اعلم بودن را تشخیص دهند، اجتهاد یا اعلمیت شخص را تصدیق کنند. [در صورتی که از گفته آنان اطمینان حاصل شود] (توضیح المسائل، مساله ۴ ص ۹).

درس سوم: پاک کننده‌ها و نجس‌ها

❖ روش تدریس :

۱- نقاشی :

بچه‌های عزیز این تصویر را رنگ آمیزی کنید .
حالا مجموعه احکامی که در آن وجود دارد بگویید تا من بنویسم.

احکام نجس ها و پاک ها و پاک کننده ها را روی شکل توضیح دهید.

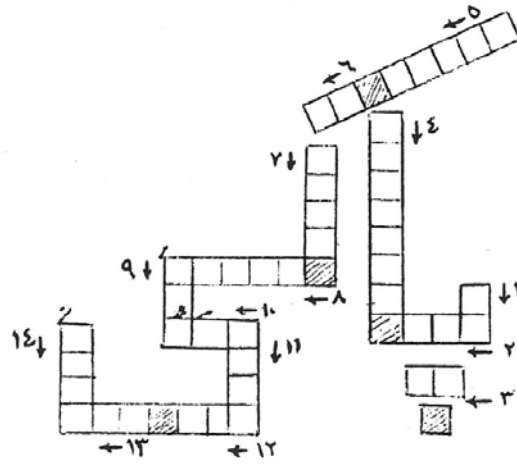
کج به عنوان مثال

خون چه حیوان هایی در تابلو نجس نیست ؟
 شرایط سربریدن حیوان حلال گوشت کدام است تا تبدیل به مردار نشود؟
 زمین در چه صورتی پاک است؟
 خورشید با چه شرایطی پاک کننده میباشد؟
 انواع آب ها و احکام ان را بیان کنید.

۲- جدول:

- ۱ - مهمترین پاک کننده ها ۲ - بخار منجمد شده
- ۳ - آبی که به وسیله چیز نجس نجسی نمی شود.
- ۴ - مادر ابرها، اشاره به انواع آب های جاری، جوی، رود و دریا و اقیانوس.
- ۵ - از پاک کننده ها - اشاره کنید به این که: زمین، ساختمان، درخت و گیاه را پاک می کند.
- ۶ - خشک نیست - شرط پاک شدن زمین توسط آفتاب.
- ۷ - آبی که نمی توان با آن وضو گرفت و با ملاقات چیز نجس، نجس می شود.
- ۸ - دریای آسمانی - اشاره کنید به این که باران چیزهای نجس را پاک می کند بدون این که در مواردی که آب را به خود می گیرد، فشار لازم داشته باشد به شرط برطرف شدن عین نجاست.
- ۹ - خون سرازیر ۱۰ - خانه ی خراب ۱۱ - کلوچه ی بی دم

- ۱۲ - منبع یکی از آب‌های مطلق - اشاره کنید به تعریف آب مطلق و انواع آن: آب باران، چاه، جاری، راکد.
- ۱۳ - از نجاست ۱۴ - آبی که از کر کمتر باشد، اشاره به بعض از احکام آب قلیل.

۳- معما :

- پاک کننده‌ای که اگر حرف اول آن را برداری و پا بر روی آن گذاری منفجر می‌شود. (زمین)
- پاک کننده‌ای که اگر حرف اول آن را برداری زودتر از بچه خوب از در وارد می‌شود. (اسلام)

کھ راهنمای تدریس :

اقسام آب‌ها: آب مهم‌ترین پاک‌کننده است:

- ۱ - آب مطلق: باران، آب جاری، آب چاه، آب کر (طول و عرض و ارتفاع ظرف آب ۳/۵ وجب)، قلیل (کمتر از گُر مثل آب آفتابه).

۲ - آب مضاف: آبی که به طوری با چیز دیگر مخلوط شود که به آن آب نگویند مثل آب میوه، گلاب، آب گل آلود.
 آب مضاف و قلیل به محض برخورد با شی نجس، نجس می شوند ولی سایر آب ها در صورتی نجس می شود که بو یا رنگ یا مزه آن ها تغییر کند. هم چنین تمام آب ها به جز آب مضاف پاک کننده هستند و می توان با آن ها وضو گرفت و غسل نمود.^۱

نحوه طهارت:

- ۱ - مخرج بول: با آب قلیل، واجب است بعد از برطرف شدن بول دو بار شست، بهتر سه بار است، ولی با آب کر و جاری یک بار کافی است.
- ۲ - آب نجس: اگر آب مضاف یا قلیل نجس شوند، با مخلوط شدن با کر و جاری پاک می شوند به شرط اینکه بو یا رنگ یا طعم آنها بر اثر نجاست تغییر نکند.
- ۳ - ظرف نجس: با آب قلیل باید سه مرتبه شسته شود و با کر و جاری یک مرتبه کافی است.
- ۴ - چیز نجس مثل لباس: اگر با بول نجس شده با آب قلیل دو مرتبه و با کر و جاری یک مرتبه کافی است. در لباس و فرش، فشار دادن لازم است، خواه با بول نجس شده باشد یا غیر بول، خواه آب قلیل باشد یا کر یا جاری.^۲

^۱. همان، ص ۲۲.

^۲. مشفق پور، احکام، ص ۲۸.

نجاسات

۱ - معرفی نجاسات: ۱ - بول ۲ - غائط ۳ - منی ۴ - مردار ۵ - خون ۶ - سگ ۷ - خوک ۸ - کافر ۹ - شراب ۱۰ - مسکر مایع که ذاتا مایع باشد ۱۱ - آب انگور جوش آمده ۱۲ - فقاغ (آب جو) ۱۳ - عرق شتر نجاست خوار (که به خوردن نجاست انسان عادت کرده).

۲ - راه‌های اثبات نجاست: ۱ - انسان خودش یقین کند حتی گمان قوی کافی نیست ۲ - صاحب کالا خبر دهد ۳ - دو عادل مطمئن گواهی دهند.

۳ - شرایط نجس شدن اشیای پاک: ۱ - ملاقات: چیز پاک با نجس ملاقات کند. ۲ - رطوبت: در یکی از آن دو رطوبت باشد ۳ - سرایت: رطوبت سرایت کند. هرگاه در یکی از شرایط سه گانه شک کند، چیز پاک نجس نمی شود.^۱

---

^۱. همان، ص ۲۵ - ۲۶.

درس چهارم: وضو، غسل، تیمم

❖ روش تدریس :

۱- پانتمیم :

مربی از دانش آموزان می خواهد به صورت پانتومیم، وضو بگیرند، غسل کنند و تیمم نمایند.

۲- معما :

الف. کدام مقدمه نماز است که اگر از هر طرف بخوانی یک کلمه است؟ وضو
ب. آیا با آب پرتقال می شود وضو گرفت؟ چرا؟
با آب کشور پرتقال می شود اما با آبمیوه پرتقال خیر زیرا از آبهای مطلق است
ج. کدام غسل را فقط ترتیبی می توان انجام داد؟
غسل جبیره و غسل میت
د. آن چیست اگر موجود باشد تیمم باطل است؟ آب

کھ راهنمای تدریس :

وضو:

الف - بیان کیفیت وضو

- ۱ - شستن صورت از رُستَگاهِ مو (جایی که مو می‌روید) تا آخر چانه و حداقل پهنای از انگشت وسط تا شست.
- ۲ - مسح جلوی سر، آن قسمت از چهار قسمت سر که مقابل پیشانی است، هر جای آن را هر قدر مسح کند کافی است، گرچه بهتر است از درازا به اندازه یک انگشت و از پهنای به اندازه سه انگشت بسته باشد.
- ۳ - مسح پاها: از سرانگشتان تا مچ (برآمدگی) پا و پهنایش یک انگشت کافی است، ولی بهتر است به اندازه سه انگشت بسته و بهتر است تمام روی پا را با تمام کف دست مسح کند.

ب - بیان مبطلات وضو:

- ۱ - بول - ۲ - غائط - ۳ - باد معده و روده - ۴ - خواب - ۵ - چیزهایی که عقل را از بین می‌برد، مثل دیوانگی و مستی - ۶ - استحاضه - ۷ - کارهایی که باید برایش غسل کرد - ۸ - وجود مانع^۱.

ج - وضوی عملی تک تک افراد

۱. همان، ص ۳۲.

غسل

مربی با کاغذ و برش تصویر یک آدمک را می‌سازد و به وسیله آن، روش صحیح غسل کردن را آموزش می‌دهد.

الف - نحوه غسل

ب - شیوه‌های غسل نمودن: ترتیبی ۲ - ارتعاسی

ج - اقسام غسل: ۱ - واجب: آنچه مشترک میان مردان و زنان است مثل مس میت، میت و .... و آن چه که مخصوص بانوان است مثل دمء ثلاثه ۲ - غسل مستحب مثل غسل جمعه، زیارت امامان و...^۱

د - مبطلات غسل

تیمم

الف - نحوه تیمم: ۲

ب - انواع تیمم: ۱- بدل از وضو. ۲- بدل از غسل (فرقی با هم ندارد)

ج - موارد تیمم

^۱. همان، ص ۳۳.

^۲ ۱- زدن تمام کف دو دست بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است ۲ - کشیدن تمام کف هر دو دست به تمام پیشانی و دو طرف آن، از آن جایی که موی سر می‌روید تا ابروها و بالای بینی. لازم نیست روی ابروها مسح شود، گرچه بهتر است. ۳ - کشیدن تمام کف دست چپ بر تمام پشت دست راست و بعد از آن کشیدن تمام کف دست راست بر تمام پشت دست چپ.

- د - مبطلات تیمم: چیزهایی که وضو را باطل می‌کند تیمم بدل از وضو را هم باطل می‌کند، و چیزهایی که غسل را باطل می‌کنند تیمم بدل از غسل را هم باطل می‌کند.
- * تیمم بر چیزهایی چون: خاک، شن، ریگ، کلوخ، سنگ گچ، و آهک و مانند آن صحیح است، به شرطی که پاک باشند و مختصر خاکی بر آنها باشد که به دست بماند.^۱
- ه - تیمم عملی تک تک افراد

---

^۱. همان، ص ۳۹.

درس پنجم: نماز

❖ روش تدریس :

۱- تدریس دانش آموز:

بدون اعلام قبلی، مربی از دانش آموزان می‌خواهد که یکی از آنان چند دقیقه‌ای کلاس را با موضوع نماز اداره نماید.

۲- داستان‌گویی:

کلاس با حکایاتی تاثیرگذار آغاز شود.^۱

---

^۱ برای مثال پیامبر و اصحابشان به سگی رسیدند که زوزه می‌کشید. پیامبر فرمودند: می‌گویند خدا را شکر سگم، اما بی تفاوت به نماز نیستم.

۳- شعرخوانی نماز

نماز ستون دینه	معراج مؤمنینه
نماز صحبت با خداس	صحبت با او شیرینه
به جماعت بخونید	که جمعی دلتشینه
هرکس نماز بخونه	پیش خدا عزیزه
هرکس نماز نخونه	دور از خدا می‌مونه

۴- معما

- ۱- کدام نماز واجب، حمد و سوره ندارد؟ مَیت.
- ۲- کدام نماز واجب قضا ندارد؟ آیات برای زلزله.
- ۳- دعوتنامه نمازهای یومیّه چیست؟ اذان.
- ۴- نمازهای یومیّه چند بسم الله دارند؟ ۲۰
- ۵- نمازهای یومیّه چند تشهد دارند؟ ۹

که راهنمای تدریس :

اهمیت نماز:

نماز طبق آیات و روایات از مهم‌ترین تکالیف واجب است و در هیچ شرایطی ساقط نمی‌شود، حتی در دریا و زمان غرق شدن.^۱

۱. همان، ص ۴۳.

قرآن کریم نماز را عامل بازدارنده از فحشا و منکر و بدی‌ها معرفی کرده است.^۱ نمازگزار در حال نماز و مناجات با خدا شخصیت ارزنده‌ای پیدا می‌کند و غرق رحمت الهی می‌گردد. حضرت علی علیه السلام در این باره فرمود: زمانی که شخصی برای ادای نماز به پا می‌خیزد، شیطان به سوی او می‌آید و با حسرت و حسادت به او می‌نگرد این به لحاظ رحمت الهی است که نمازگزار را در برگرفته است.^۲

اقسام نماز:

۱- نمازهای واجب: یومیه - آیات - میت - طواف واجب خانه خدا - قضای پدر و مادر بر پسر بزرگتر - نماز به واسطه نذر و عهد و قسم و اجاره. ۲- نمازهای مستحبی: نافله‌ها.
بیان تعداد رکعات نماز و بیان اوقات نماز.

آموزش نماز

الف - آموزش عملی نماز و قرائت صحیح حمد و سوره
ب - واجبات نماز: ۱ - رکن ۲ - غیر رکن

^۱. عنکبوت، ۴۵.

^۲. «إِذَا قَامَ الرَّجُلُ إِلَى الصَّلَاةِ أَقْبَلَ إِلَيْهِ إِبْلِيسُ، يَنْظُرُ إِلَيْهِ حَسَدًا لِمَا يَرَى مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ الَّتِي تَغْشَاهُ». (بحارالانوار، ج ۸۲، ص ۲۰۷) قرآن و روایات، برای جایگاه نمازگزار ارج فراوان قائل بوده، اوصاف گوناگونی به آن نسبت می‌دهد، از جمله: شیدایی حق، رستگاری، هدایت و نیکوکاری، ریزش گناهان و ترفیع درجه نزد خداوند، پیشوایی برای فرشتگان و... .

رکن واجبی است که اگر در نماز عمدتاً یا سهواً فراموش شود نماز باطل است، ولی غیر رکن به واجبی می‌گویند که اگر عمدتاً کم شد، نماز باطل است و اگر سهواً باشد نماز صحیح است.

۱- رکن: ۱- قیام ۲- نیت ۳- تکبیرة الاحرام ۴- رکوع ۵- سجده
- غیر رکن: ۱- قرائت ۲- ذکر ۳- تشهد ۴- سلام ۵- ترتیب ۶- مولات
ج - توضیح هر یک از واجبات نماز:

قیام: در چهار موضع نماز واجب است: زمان تکبیرة الاحرام، هنگام قرائت، قبل از رفتن به رکوع، بعد از رکوع.

سجده: گذاشتن هفت عضو بر زمین (دو کف دست، دو سر زانو، دو سر انگشت بزرگ پا، پیشانی)، پاک بودن سجده‌گاه، بیان آنچه سجده بر آن صحیح است: زمین و خاک و سنگ، رویدنی‌هایی که خوردنی و پوشیدنی و مصرفی نیست.^۱
قرائت: حکم آهسته یا بلند خواندن حمد و سوره و فراموش کردن آن.

مقدمات نماز

الف - شرایط لباس نمازگزار:

۱ - پاک باشد. ۲ - غصبی نباشد. ۳ - اجزای مردار نباشد.
۴ - اجزای حیوان حرام گوشت نباشد. ۵ - در مردان طلا بافت و ابریشم خاص نباشد. (توضیح داده شود).

^۱. مشفق پور، احکام، ص ۵۳ - ۵۸.

○ پوشش زنان: پوشیده بودن تمام بدن به جز صورت و مچ دست به پایین و مچ پا به پایین.

○ پوشش مردان: حداقل پوشش عورتین.

ب - شرایط مکان نمازگزار:

- ۱ - غصبی نباشد ۲ - ساکن باشد ۳ - سجده‌گاه پاک باشد. ۴ - زن جلوتر از مرد نباشد. ۵ - مسطح باشد. ۶ - عقب‌تر از قبر پیامبر ۹ و امام ۷ باشد. ۷ - جایی نباشد که توقف بر آن حرام است، مثل محل خطر ریزش کوه ۸ - جایی نباشد که نتواند واجبات انجام دهد، مثل سقف کوتاه ۹ - جایی نباشد که ایستادن در آن حرام است، مثل فرشی که نام خدا دارد.^۱

ج - مبطلات نماز:

- ۱ - از بین رفتن یکی از شروط نماز، مثل پاکی سجده‌گاه (که نجس شود) ۲ - پیش آمدن مبطلات وضو و غسل ۳ - دست بسته در نماز ایستادن، ۴ - پشت به قبله خواندن ۵ - عمدتاً حرف زدن ۶ - بعد از حمد، آمین گفتن ۷ - خنده با صدا ۸ - گریه برای امور دنیا ۹ - بر هم زدن صورت نماز مثل به هوا پريدن ۱۰ - خوردن و آشامیدن ۱۱ - کم و زیاد کردن ارکان نماز (مثل دو سجده باهم) ۱۲ - عارض شدن شک‌های باطل.

^۱. همان، ص ۴۵ و ۴۶.

د - سجده سهو:

۱ - کلام بی جا ۲ - سلام بی جا، مثل رکعت اول ۳ - یک سجده را فراموش کند. ۴ - شک بین رکعت چهار و پنج بعد از سجده دوم.

ه - نحوه سجده سهو: بعد از نماز بلافاصله نیت سجده سهو، سپس سجده: «بسم الله و بالله، السلام عليك ايها النبي و رحمة الله و بركاته» یا به جای سلام، ذکر صلوات. سپس بنشیند و بعد باز به سجده برود بعد از سجده دوم با تشهد و سلام آخر تمام کند.^۱

نماز جماعت

الف - اهمیت نماز جماعت: در روایات به نماز خواندن به جماعت تاکید بسیاری شده است که ثوابش ۲۵ برابر فردی است و زمانی که تعداد نمازگزاران از ۱۰ نفر بگذرد اگر همه‌ی آسمان‌ها کاغذ شوند و دریاها مرکب و درختان قلم و ملائکه و انس و جن نویسنده شوند نمی توانند ثواب یک رکعت آن را بنویسند.^۲

ب - بیان نحوه خواندن نماز جماعت و اقتدا در رکعات گوناگون.

^۱. امام خمینی، توضیح المسائل، مسئله ۱۲۳۶ و ۱۲۵۰

^۲. همان، مسئله ۱۴۰۰.

نماز مسافر

در مسافرت نمازهای چهار رکعتی دو رکعت می‌شود و مسافر در صورتی نمازش شکسته است که: ۱ - بیشتر از هشت فرسخ شرعی رفته باشد. ۲ - از اول قصد هشت فرسخ را داشته باشد. ۳ - در بین راه از قصد خود برنگردد. ۴ - کمتر از ده روز در سفر باشد. ۵ - سفر حرام نباشد، مثل دزدی یا خیانت. ۶ - از افراد صحرا و خانه به دوش نباشد. ۷ - شغلش مسافرت نباشد. ۸ - به حد «تَرْخُص»^۱ برسد، یعنی به مکانی برسد که در آن جا اذان شهر را دیگر نشنود و دیوارهای شهر هم دیده نشود.

قبله

قبله یعنی ایستادن به سمت مکه معظمه. انحراف کمتر از ۹۰ درجه نماز را باطل نمی‌کند، ولی انحراف ۹۰ به بالا اگر وقت باقی است باید اعاده شود.

- راه یافتن قبله: یافتن شرق و غرب. قبله طرف جنوب غربی است.^۱

^۱ . تقی، رسول، دو رکعت قصه، نشر کتاب آشنا، قم، ۱۳۸۸، ص ۶۱.

درس ششم: روزه

❖ روش تدریس :

معما: روزه چیست؟ پس از توضیح کامل دانش آموزان، مربی می گوید: خیر، روی "ز" نقطه است.

- روزه عبادتی که جسم و جان را صفا می دهد؟
الف. کدام باطل کننده روزه نوعی ورزش است؟ فرو کردن سر در آب
ب. کدام خوردنی ها که روزه را باطل نمی کند؟ هوا، کتک، آب دهان و...
ج. کدام یک از مبالغت روزه کفاره ندارد؟ استفراغ
د. روزه های حرام را نام ببرید؟

روزه عید قربان، عید فطر، سکوت، وصال

کھ راهنمای تدریس :

- کیفیت روزه: این که انسان به قصد طاعت خدا از اذان صبح تا مغرب از خوردن و آشامیدن و سایر چیزهایی که روزه را باطل می‌کند خودداری کند. روزه عامل موثری در ایجاد و تقویت روحیه تقوا می‌باشد.^۱
- امام صادق **۷** فرمودند: روزه محلی است که شیطان را از انسان دور می‌کند.^۲
- انواع روزه: ۱ - روزه واجب: روزه ماه رمضان - قضای روزه رمضان - كفاره - قضای روزه پدر و مادر - نذر - روز سوم اعتکاف - روزه بدل از قربانی در حج تمتع ۲ - روزه مستحب مثل ماه رجب ۳ - روزه مکروه مثل عاشورا ۴ - روزه حرام مثل عید فطر و قربان.
- مبطلات روزه: ۱ - خوردن و آشامیدن ۲ - جماع ۳ - استمنا ۴ - دروغ بستن به خدا و پیامبر و ائمه **۷** ۵ - رساندن غبار غلیظ به خلق ۶ - فرو بردن تمام سر در آب ۷ - بقا بر حیض و نفاس و جنابت تا اذان صبح ۸ - اماله با مایعات ۹ - قی کردن عمدی
- * خوردن و آشامیدن سهوی هیچ نوع روزه ای را باطل نمی‌کند.

^۱. مشفق پور، احکام، ص ۷۳.

^۲. موسوی کاشمری، همان، ص ۱۰۶.

- کفاره روزه: ۱ - کفاره افطار عمدی روزه در ماه رمضان: آزادی برده یا دو ماه روزه یا اطعام شصت فقیر (به هر کدام ۷۵۰ گرم، جو یا گندم). ۲ - کفاره افطار عمدی روزه قضای ماه رمضان: اطعام ده فقیر، یا سه روز روزه پی در پی ۳ - کفاره قضای روزه‌ای که تا سال بعد نگیرد: هر روز یک مد طعام.
  - مواردی که روزه واجب نیست: ۱ - مبتلا به بیماری استسقا(عطش) ۲ - پیری که ناتوان است. اما اگر توانا شد باید قضایش را بگیرد ۳ - زن باردار که روزه برایش ضرر دارد. ۴ - زن شیرده که روزه ضرر دارد. ۵ - بیماری که تا سال بعد بیمار است روزه از او ساقط می شود.^۱
- * به ازای هر روز، هر کدام باید یک مد طعام بدهند.

---

^۱. مشفق پور، احکام، همان، صص ۷۸ - ۷۶.

درس هفتم: خمس و زکات

❖ روش تدریس :

۱- نقاشی و تأثر قرآنی :

قرآن کریم صحنه ای را ترسیم می کند و مربی شخصا آن صحنه را اجرا می کند. برای مثال قرآن می گوید: «دستانتان را در سینه جمع نکنید و رها نیز نکنید که اگر بکنید ورشکسته خواهید شد.» این تصویر قرآنی چه می گوید؟ پس از تبادل نظر دانش آموزان، مربی می گوید: خساست و ولخرجی ممنوع و فقط بخشی از اموال باید برای خدا هزینه شود.

۲- تمثیل :

درخت انگور را هر سال هرس می کنند و به موجب این هرس، هر چه بیشتر مقطوع شود سال بعد بار بیشتری می دهد و خداوند به درخت، برکت می دهد.

۳- طرح سوال :

عبادتی واجب که باید برای رفع فقر و پیشبرد اسلام پرداخت شود؟ پاسخ اجمالی : خمس و زکات

۴- معما :

از فروع دین که اگر حرف اولش را برداریم نام فلزی است؟ خمس

که راهنمای تدریس :

خمس

خمس از واجبات مهم مالی است و انسان باید یک پنجم [درآمد] مال خود را به عنوان خمس بدهد، یعنی بعد از تمام شدن سال، اموالی که خمس به آن تعلق می‌گیرند هر چه قدر اضافه آمد یک پنجم آن را به عنوان خمس بدهد. عبادت با اموالی که خمس آن را پرداخت نکرده باطل است و صرف عدم توانایی موجب سقوط تکلیف نمی‌شود، بلکه هر زمان توانایی داشت، باید بدهد.^۱

خمس بر هفت چیز تعلق می‌گیرد: ۱ - درآمد (منافع کسب و کار) ۲ - معدن ۳ - گنج ۴ - مال حرام مخلوط به حلال ۵ - جواهراتی که با غواصی از دریا به دست می‌آید ۶ - غنائم جنگی ۷ - زمینی که کافر ذمی از مسلمان می‌خرد.

^۱. همان، ص ۹۱.

موارد مصرف خمس: درآمد خمس به دو قسمت مساوی تقسیم می شود: ۱ - سهم امام ۲ - سهم سادات.^۱

زکات

زکات از عوامل مهم ایجاد عدالت اجتماعی و مبارزه با فقر و محرومیت و جهت پاکسازی روح و جان از حب دنیا و مال پرستی است. اهمیت زکات به حدی است که ترک آن در حد کفر شمرده شده است. زکات واجب دو نوع است: ۱ - زکات مال ۲ - زکات فطره.

انواع زکات: ۱ - زکات مال ۲ - زکات فطره

۱ - زکات مال: بر نه چیز تعلق می گیرد: غَلَّات اربعه (گندم - جو - خرما - کشمش) - انعام ثلاثه (گوسفند و بز - گاو - شتر) - نقدین (طلا و نقره)

۲ - زکات فطره: زکات شب عید فطر، بر افرادی واجب است که: بالغ باشند (بلوغ شرعی)، عاقل، غنی و آزاد. به تعداد هر نفر ۳ کیلو از غذای متعارف اهل شهر مثل گندم و جو و برنج و مانند آن. موارد مصرف زکات: ۱ - فقرا (کسب دارند ولی کافی نیست) ۲ - مساکین (حتی کسب و سرمایه هم ندارند) ۳ - ماموران جمع آوری زکات به اندازه زحمت خود ۴ - خرید و آزاد کردن برده

^۱. همان، ص ۹۳.

۵ - بدهکاری که نمی‌تواند قرض خود را دهد و به شرطی که قرض در معصیت صرف نشده باشد ۶ - سیل الله مثل مسجد و ساخت مدرسه و ... ۷ - در راه مانده به مقدار نیاز هر چند در شهر خود بی‌نیاز است ۸ - کفاری که با زکات تمایل به اسلام پیدا می‌کند یا ضعیف‌الایمانی که ایمانش تقویت می‌شود.

* تمام موارد به جز مورد ۳ و ۴ را می‌توان بدون اذن حاکم مصرف کرد.

* شرایط مستحقین زکات: ۱- شیعه دوازده امامی ۲ - سید نباشد، مگر اینکه زکات دهنده هم سید باشد ۳ - در معصیت مصرف نکند ۴ - واجب‌النفعه‌ی زکات دهنده نباشد، یعنی به همسر و فرزند و والدین خود ندهد.^۱

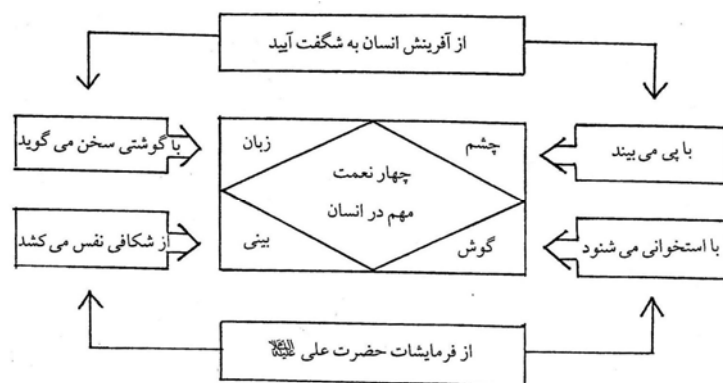
^۱. همان، ص ۸۷ - ۸۵.

درس هشتم: گناه شناسی

❖ روش تدریس:

۱- نمودار سازی :

حضرت علی **۷** در حدیثی ، چهار نعمت الهی را که در وجود انسان است بیان داشته است.^۱

^۱ «اعجبوا لهذا الإنسان ينظرُ بَشَمٍ و يشتكلمُ بِلَحْمٍ و يسمعُ بِعَظْمٍ و يتَنَفَّسُ مِنْ خَرَمٍ». (آمدی، عبدالواحد، غررالحکم ج ۲، ص ۲۶۶)

مربی بعد از بیان این نعمت‌ها، ضرورت شکرگزاری با ترک گناه را تذکر می‌دهد.

۲- طرح سوال :

واژه‌ای چهار حرفی است که تابلوهای "عبور ممنوع" زندگی‌اند، اگر از آنها عبور کنی به پرتگاه سقوط خواهی کرد.
پاسخ اجمالی: گناه

کھ راهنمای تدریس :

- ترک واجبات : ترک نماز، روزه، خمس و...
- گناهان چشم: نگاه به نامحرم، دیدن صحنه‌های زشت، دزدی با چشم و ...
- گناهان زبان: غیبت، دروغ، تهمت، بهتان، ناسزا، سخن‌چینی، خُلف وعده، کفران نعمت، توهین ...
- گناهان گوش: شنیدن موسیقی حرام، شنیدن غیبت ...
- گناهان دست و پا: دزدی، قتل، شرکت در مجالس لَهو و لعب ...
- مربی تمرینی برای دانش آموزان می‌دهد : گناهان را بنویسید و هر کدام از گناهان را که به آن دچار نیستید خط بزنید و دور هر کدام که دچارید بصورت محرمانه خط قرمز بکشید و هر هفته یکی را ترک کنید.^۱

^۱ رک: واجبات و محرمات، آیت الله مشکینی(ره).

۱. قتل انسان حتی قتل نفس (خودکشی) مگر به عنوان قصاص (و با اذن حاکم شرع).
۲. ربا .
۳. زنا.
۴. لواط. (همجنس‌بازی مردان)
۵. مساحقه. (همجنس‌بازی زنان)
۶. قیاده. (واسطه شدن برای زنا یا لواط یا مساحقه)
۷. قمار.
۸. عاق والدین.
۹. خوردن مال یتیم.
۱۰. استعمال مواد مخدر و مسکرات.
۱۱. کمک به ظالم.
۱۲. دروغ گفتن.
۱۳. نسبت دادن کسی به عمل زشت (زنا و لواط).
۱۴. غیبت مسلمان.
۱۵. تهمت.
۱۶. فرار از جهاد و جنگ.
۱۷. قطع رحم.
۱۸. سحر و جادو و شعبده‌بازی.
۱۹. دزدی کردن.
۲۰. پیمان شکستن.

۲۱. حرام خوردن.
۲۲. خوردن گوشت میته (مردار) یا خوک.
۲۳. کم فروشی.
۲۴. اسراف و تبذیر.
۲۵. تکبر، به صورتی که در عمل آن را اظهار کند.
۲۶. فحش و ناسزا به مؤمن.
۲۷. ایذاء و اذیت بدون مجوز شرعی .
۲۸. لعن بر مؤمن زنده یا مرده ، بنابر احتیاط.
۲۹. سخن چینی.
۳۰. اشتغال به لهو و لعب.
۳۱. اشاعه فحشاء در میان مسلمین و یا مطلق انسان‌ها.
۳۲. دعا برای مشرکین یا کفاری که تقویتشان بر ضرر اسلام است.
۳۳. بدعت در دین (رواج دادن احکام و قوانینی که در دین نیست به نام دین)
۳۴. دوستی و مودّت با دشمنان اسلام که ضرر زننده به اسلام‌اند.
۳۵. حضور در مجلسی که اهانت به آیات الهی و مقدمات مذهبی می‌شود.
۳۶. ایجاد فساد و فتنه میان مسلمین که منجر به قتل یا ضرب و جرح و دشمنی شود.

۳۷. آرایش کردن زن به منظور فریب دادن طرف در ازدواج.
۳۸. غشّ در معامله با مومن.
۳۹. غنا و آوازه‌خوانی به لحنی که متناسب وضع لعب و رقص و آلات طرب باشد.
۴۰. سحر و جادو.
۴۱. خیانت کردن به امانت دیگران.
۴۲. وطی چهارپایان (نزدیکی کردن با حیوانات چهارپا).
۴۳. دروغ بستن به خدا و پیغمبر (صلی الله علیه وآله وسلم).
۴۴. به شکل زن درآمدن مردان (مثلاً لباس اختصاصی جنس زنان را پوشیدن).
۴۵. باعث دشنام دادن مردم به پدر و مادرش شدن.
۴۶. خشم و عدم رضا به قضای الهی.
۴۷. اعتراض به مقدرات الهی.
۴۸. دغل‌کاری، فریب دادن و کلاه‌برداری.
۴۹. ترک حجاب برای بانوان و ظاهر نمودن مواضع زینت و آرایش خویش برای نامحرم.
۵۰. اهانت به مقدّسات دینی.
۵۱. جاسوسی علیه مسلمین.
۵۲. به تأخیر انداختن توبه بعد از ارتکاب گناه.
۵۳. ترک یاری مظلومین در صورت قدرت.
۵۴. نفاق - دورویی - دوزبانی.

۵۵. حسادت همراه با عمل مطابق آن.
۵۶. احتکار طعام و غیر آن به شرایطی که در فقه بیان شده.
۵۷. حفظ و نگهداری آلات و وسایل لهو و طرب و موسیقی حرام.
۵۸. نگاه به بدن نامحرم حتی به غیر شهوت.
۵۹. نگاه شهوت‌آلود به غیر همسر.
۶۰. همنشینی با اهل بدعت و فساق با احتمال سوء اثر .

درس نهم : بی‌اعتنایی به نماز

❖ روش تدریس :

۱- شعر نماز

وقتی نماز می‌خونم	انگار تو آسمونم
من از زمین جدایم	پیش فرشته‌هایم
دستای من تو دستشون	پر می‌زنم تو آسمون
آی بچه‌های باهوش	نماز نشه فراموش
من با اونا می‌رم بالا	می‌چینم از ستاره‌ها
ستاره از دستای من می‌باره	پُر میشه جانمازم از ستاره
ستاره‌های رحمت الهی	میدن به تو اگر تو هم بخوای
آی بچه‌های باهوش	نماز نشه فراموش

به شرطی که نماز تو بخونی	ترک نکنی قدر شو خوب بدونی
نماز رکن دین است	معراج مؤمنین است
نماز عزت آرد	خیرو سعادت آرد
آی بچه‌های باهوش	نماز نشه فراموش

۲- طرح سوال :

جمله ذیل را بی‌نقطه می‌نویسیم و از دانش‌آموزان می‌خواهیم بگویند چند نقطه دارد: «انسان‌های ناسپاس به نماز بی‌اعتنایی می‌کنند»

پاسخ اجمالی: ۱۷ نقطه (تعداد رکعات نماز)

ک راهنمای تدریس :

- قرآن کریم چند جای مهم فریاد می‌زند و «وای» می‌گوید. یکی از آن موارد بر کسانی است که نسبت به نماز بی‌تفاوتند، پیامبر اکرم ﷺ فرمود: کسی که نماز را سبک بشمارد از من نیست و به خدا قسم در حوض کوثر بر من وارد نخواهد شد. (اعتنایی به او در قیامت نمی‌کنم).^۱

^۱ وِیلٌ لِّلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ. (ماعون، ۴) قال رسول الله ﷺ: لَيْسَ مِنِّي مَنْ اسْتَحَفَّ بِالصَّلَاةِ، لَا يَرُدُّ عَلَى الْحَوْضِ، لَا وَاللَّهِ. (مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۸۳، ص ۹؛ میزان الحکمه، ج ۵، ص ۴۰۵)

○ به کسی که نماز را عمدتاً ترک کند و نخواند «تارک الصلاة» گفته می‌شود و کسی که نماز را از وقتش به تأخیر بیندازد و یا با انجام اعمالی توجهش در نماز از بین برود، نماز را ضایع کرده و آن را سبک شمرده است.

مردی به پیامبر ﷺ عرض کرد مرا وصیتی کن. پیامبر فرمود: نماز را از روی عمد ترک مکن، زیرا کسی که از روی عمد نماز را ترک کند از ملت اسلام بیرون است.^۱

ترک نماز از گناهانی است که وعده عذاب آن در قرآن آمده است: بهشتیان از دوزخیان می‌پرسند: چه چیز شما را به دوزخ کشانید؟ جهنمیان در پاسخ می‌گویند: ما از نماز گزاران نبودیم.^۲

^۱. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، کتاب الصلوه.

^۲. مدثر، ۴۳ - ۴۲.

درس دهم: غیبت

❖ روش تدریس :

پرسش: نشانه‌ی انسان‌های منافق و دورو چیست؟

پاسخ اجمالی: پشت سر دیگران سخن می‌گویند.

📖 راهنمای تدریس:

قرآن مجید: وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ^۱.

ترجمه: و هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکنند، آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟! (به یقین) همه شما از این امر کراهت دارید؛ تقوای الهی پیشه کنید که خداوند توبه پذیر و مهربان است.

---

^۱. حجرات، ۱۲.

روایت: قال امیر المومنین **۷** العاقلُ مَنْ صَانَ لِسَانَهُ عَنِ الْغَيْبَةِ.
ترجمه: عاقل کسی است که زبانش را از غیبت کردن حفظ کند.

تعریف:

هر نسبتی که به مسلمان داده شود با زبان باشد یا با اشاره و یا با نوشتن و طراحی و نقاشی و... که اگر به گوش او برسد خوشش نمی آید و راضی به آن نمی باشد غیبت به حساب می آید.
چنان که پیامبر اکرم **۹** فرمودند: هَلْ تَدْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ فَقَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ!.

می دانید غیبت چیست؟ گفتند: خدا و رسولش داناترند. فرمود: نام بردن تو از برادرت بدان چه بدش آید. گفته شد: گرچه در او باشد آنچه من گویم؟ فرمود: اگر باشد او را غیبت کردی و اگر نه به او بهتان زدی!

بعضی از ریشه ها و عوامل غیبت

ناکامی و عجز

وچه زیبا حضرت امیرالمؤمنین **۷** می فرماید: که الْغَيْبَةُ جُهْدُ الْعَاجِزِ؟ یعنی غیبت کردن تلاشی است که شخص عاجز (وناکام) انجام می دهد.

^۱. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۷۲، ص ۲۲۲.

^۲. رضی، سید محمد، نهج البلاغه، حکمت ۴۶۱:

نفاق

حضرت امیرالمؤمنین **۷** می‌فرماید: یکی از نشانه‌های منافق این است که پشت سر افراد حرف می‌زند.^۱
اُبْهت این گناه شکسته شده است.

طبیعی است که اگر صحبت از موج‌های یک دریای خروشان بشود ترس، سراسر وجود ما را فرا گرفته و نزدیک آن نمی‌شویم، ولی اگر بگویند دریایی است حفاظت شده با غریق نجات‌هایی ماهر، نه تنها نمی‌ترسیم بلکه از آن استقبال کرده و به سراغ آن می‌رویم با آنکه دریا در مثال دوم همان دریای خروشان با موجهای عریض و طویل است، ولی چون نوع صحبت کردن در آن فرق کرده، به راحتی از آن استقبال می‌کنیم.

غیبت هم همان غیبتی است که حضرت می‌فرماید: غذای سگان جهنمی است^۲ ولی آنقدر برای ما از سrote آن زده‌اند و آن را جلا داده‌اند که غذای ما در دنیا شده است و به راحتی آن را استفاده کرده و از آن لذت می‌بریم.

راه درمان

^۱. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة ج ۷، ص ۳۷.

^۲. همان، ج ۷، ص ۳۳۴.

رفع عامل غیبت

از عوامل زیادی برای غیبت کردن در کتاب‌های اخلاق نام برده شده، از جمله غضب و عداوت و حسد. اگر عامل غیبتی که صورت می‌گیرد شناسایی شود و در صدد رفع آن عامل برآییم طبیعتاً این گناه هم از محدوده زندگی ما حذف شده و دیگر غیبت نخواهیم کرد.

گفتگو

یکی از عوامل شایع غیبت کردن، توهّم است، یعنی بیشتر اوقات آنچه در ذهن ما راجع به شخص غیبت شونده است، چیزی است که واقعیت ندارد و اگر باب گفتگو را با او باز کنیم مشکل بکلی حل می‌شود و چه بسا به خاطر رفع همین ذهنیت غلط و توهّم غلط انداز، دوستی مداوم با او برقرار شود.

برفرض ممکن است یکی از دوستانمان طرز صحبت کردنش و حرکاتش مثل انسان‌های شرور خیابانی باشد و ما بدون اطلاع کافی در ذهن پیروارنیم که این رفتار او به خاطر رفقای بدی است که دارد، ولی در واقع این، ساخته و پرداخته ذهن ما باشد و توهمی بیش نباشد. در اینجا اگر مستقیماً دو کلام، مردانه با او صحبت کنیم، حقیقت معلوم خواهد شد و دیگر به واسطه غیبت کردن او، در حق او جفا نخواهیم کرد.

تقویت روحیه صداقت و جوانمردی

جوانمردی و صداقت کیمیایی است که جلو بسیاری از خطاها و گناهان را می‌گیرد از جمله این گناه.

انسانی که با خودش، با اطرافیانش، با دوستانش صادق باشد، اگر نسبت به کسی انتقاد دارد جلو روی او می‌گوید نه بخاطر زبونی یا ترس یا صفات بد دیگر پشت سر او انتقاد کرده و حرف بزند. و اراده یکی از چیزهایی است که این روحیه را تقویت می‌کند.

اینجا بود که آیه ۱۲ سوره حجرات نازل شد: ... وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ... .

درس یازدهم: دروغگویی

❖ روش تدریس :

۱- کارت :

کلید بدی‌ها: بزرگ‌ترین و مهم‌ترین دام شیطان و کلید همه بدی‌ها دروغ است و نتیجه‌ای جز پشیمانی ندارد. با پرهیز و دوری از آن می‌توان راه رستگاری را پیمود.

مربی با ترسیم مستطیل های ذیل روی برگه، بازی کارت‌ها را آغاز می‌کند.

دوستان عزیزم

آیا می‌دانید بزرگ‌ترین کیست؟

بله دوستان، درست است

او قسم خورده تمام ما را دهد.

شیطان آدم‌هایی را که از غافل هستند فریب می‌دهد ...

ما باید به باشیم تا مبادا گرفتار شیطان شویم.

شیطان همه جا دام‌های خود را پهن کرده در در

در

بزرگ‌ترین و مهم‌ترین دام شیطان است.

دروغ تمام بدی‌ها است.

پس اگر همه بدی‌ها را در ای قرار دهند، کلیدش دروغ

است.

۳- شعر: راست‌گویی

بچه خوب و دانا	زیرک باش و توانا
راستگو باش همیشه	دروغگو رسوا می‌شه
بچه‌ی خوب و راستگو	از بدی‌ها دست بشو!
دروغگو دشمن حق	پیرو راه ناحق
تو قرآن چی نوشته	دروغ‌یه کار زشته
من راست می‌گم همیشه	دروغ سرم نمی‌شه

که راهنمای تدریس :

- قرآن مجید: ... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ^۱.
ترجمه: همانا خداوند کسی را که دروغگو و کفران کننده باشد
هرگز هدایت نمی‌کند.
- روایت: امام عسکری ۷: جُعِلَتِ الْخَبَائِثُ كُلُّهَا فِي بَيْتِ مِفْتَاحِهَا
الْكَذِبِ^۲.

^۱. زمر، ۳.

^۲. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ۲۶۳/۷۲.

ترجمه: امام عسگری **۷** فرمودند: تمام بدی‌ها در خانه‌ای جمع شده و کلید آن دروغ است (یعنی اگر کسی به گناه دروغ‌گویی مبتلا شد، هر گناه دیگری ممکن است از او سر بزند).

○ **تعریف:** به گفتاری که حقیقت نداشته باشد گفتار دروغ گویند و به کسی که گفتارش با حقیقت فرق داشته باشد دروغگو و یا دروغ زن و یا دروغ پرداز گویند.

بعضی از علل و عوامل دروغ‌گویی

۱- ترس از مجازات

بسیاری از بچه‌ها به خاطر ترس از بزرگ‌ترها و بسیاری از کارگران و زيردستان به خاطر ترس از کارفرمایان و... مبتلا به دروغ گفتن می‌شوند.

۲- عادت

برای بعضی از مردم دروغ‌گویی، حلاوت و شیرینی خاصی دارد و آنقدر دروغ گفته‌اند که دیگر برای آنها عادت شده است.

۳- خودنمایی

پیامبر اکرم **۹** فرموده‌اند: وای بر کسی که سخن دروغی بر زبان جاری کند، برای اینکه دیگران از سخن او بخندند! وای بر او! وای بر او! ^۱

^۱. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة ج ۸/ص ۳۴۵.

۴- از بین رفتن قبح و زشتی دروغ‌گویی.

راه درمان

اگر کسی دوران‌دیش باشد و عاقبت دنیوی و اُخروی دروغ‌گویی را در نظر بگیرد، کمتر مبتلا به این گناه می‌شود؛ مثلاً اگر بداند که وقتی دروغ او برملا شد نزد دیگران بی‌اعتبار و خوار می‌گردد و همچون چوپان دروغگو دیگر به کلامش اهمیت داده نمی‌شود، دیگر دروغ نمی‌گوید.

یا اگر بداند طبق فرمایش قرآن دروغگو از رحمت^۱ و هدایت الهی^۲ محروم است و عاقبتش، آتش سوزاننده قیامت است، بیشتر در گفتار و کردار خود نسبت به این گناه زشت، تأمل می‌کند.

۱. آل عمران، ۶۱-سفینه البحار ج ۲/ص ۴۷۴.

۲. زمر، ۳.

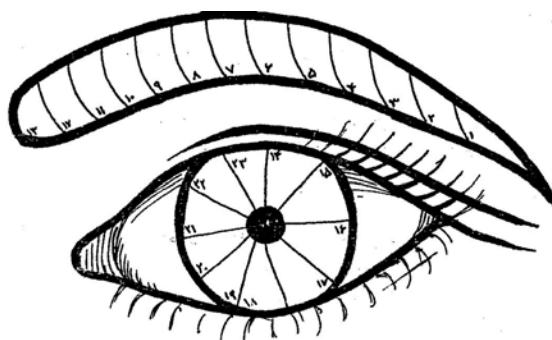
درس دوازدهم : نگاه مسموم

❖ روش تدریس :

۱- جدول:

خداوند در قرآن کریم پیامی برای چشم‌ها دارد. آن را از میان این چشم که بر روی تخته می‌کشم به دست آورید، البته پس از پاسخ به سوالات. سپس حروف آن را چهار تا چهارتا بشمارید.

- ۱ - پس از ظهور، پایتخت حضرت مهدی (عج) در ایران کدام شهر است ؟
قم (در خانه ۱ و ۲ قرار دهید)
  - ۲ - با آن دست پدر و مادرمان را می‌بوسیم ؟
لب (۱۳ و ۴)
  - ۳ - ضمیر سوم شخص غایب در عربی کدام است ؟
هم (۲۰ و ۳)
  - ۴ - به اندوه ، حزن چه می‌گویند ؟
غم (۲۲ و ۱۵)
  - ۵ - واژه مترادف رسیدن چه می‌باشد ؟
وصول (۷ و ۸ و ۲۱ و ۹)
  - ۶ - به حاکم و پادشاه چه می‌گویند ؟
امیر (۱۲ و ۱۷ و ۱۸ و ۱۶)
  - ۷ - «قوت لایموت» چه چیزی است ؟
نان (۱۴ و ۲۳ و ۱۹)
  - ۸ - در زبان عربی به گمراهان چه می‌گویند ؟
ضالین (۱۳ و ۱۱ و ۵ و ۱۰ و ۶)
- چه کسی پیام را به دست آورد ؟ احسنت پیام قسمتی از آیه ۳۰
سوره نور است.

"قل للمومنین یغضوا ابصارهم"

طرح سوال :

چرا نگاه به صحنه‌های محرک و دوستی با جنس مخالف اشکال دارد؟

پاسخ اجمالی : برای رشد معنوی و جلوگیری از انحراف جنسی، پیشگیری لازم است. نگاه نکردن به صحنه‌های محرک و دوری از نامحرم، اول قدم پیشگیری می‌باشد.

کھ راهنمای تدریس :

قرآن مجید: وَلِیَسْتَغْفِرِ الَّذِینَ لَا یَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ یُغْنِیَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...^۱

ترجمه: کسانی که [فعلاً] امکان ازدواج کردن برایشان نیست، باید پاکدامنی و عفت خود را حفظ کنند (مثلاً مرتکب اسمتاء و زنا و... نشوند) تا اینکه خداوند از فضل خودش آنها را بی‌نیاز کند.

قرآن مجید: قُلْ لِّلْمُؤْمِنِینَ یَغُضُّوْا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَیَحْفَظُوْا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْکٰی لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِیْرٌ بِمَا یَصْنَعُوْنَ.^۲

ترجمه: (ای پیامبر) به مؤمنان بگو چشم‌های خود را (از نگاه به نامحرم)ان فروگیرند و عفاف خود را حفظ کنند. این برای آنان پاکیزه‌تر است. خداوند به آنچه که انجام می‌دهند آگاه است.

^۱. نور، ۳۳.

^۲. نور، ۳۰.

روایت: قال رسول الله ﷺ: مَنْ مَلَأَ عَيْنَهُ مِنْ حَرَامٍ مَلَأَ اللَّهُ عَيْنَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ النَّارِ إِلَّا أَنْ يَتُوبَ وَيَرْجِعَ^۱.

ترجمه: پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: کسی که چشمش را پر از حرام کند (مثلاً به نامحرم نگاه کند) خداوند در روز قیامت چشمش را پر از آتش می‌کند. مگر اینکه از کار خود پشیمان شود و توبه کند.
تعریف: نگاه کردن به آنچه که در شریعت اسلام ممنوع اعلام شده، در زمره گناهان و گناه چشم به حساب آمده، باید از آن پرهیز کرد.

بعضی از علت‌های نگاه مهیج

۱. رنج و نگرانی از وضعیت موجود خود
  ۲. عدم اعتقاد به موضوع
  ۳. محیط زندگی
- راه‌های پیشگیری و درمان

توجه به آثار نگاه پاک

پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: اگر نگاه خود را کنترل کنید، عجایبی از خلقت خداوند را خواهید دید.^۲

^۱. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۳۲.

^۲. من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۴۱.

امام صادق **۷** فرمودند: اگر انسان نگاهش را از نامحرم بپوشاند، بمحض روگرداندن از نامحرم، خداوند از زنان بهشتی به تزویج او در می‌آورد^۱ و اینکه می‌فرماید به محض پوشش چشم، خداوند کاری می‌کند که او طعم ایمان را بچشد^۲.

حضرت در جای دیگری می‌فرماید: در روز قیامت تمام چشم‌ها گریان است غیر از سه چشم: چشمی که از خشیت الهی بگرید، چشمی که از محارم خدا بسته شود و چشمی که در راه خدا تا صبح بیدار باشد^۳.

اگر انسان بداند که نگاه آلوده انعکاس و پژواک دارد، بی‌محابا مرتکب چنین عملی نمی‌شود چنان‌که امام صادق **۷** فرموده‌اند: کسی که با قصد شهوت از پشت سر به زن‌های نامحرم نگاه کند، بعد از این، اشخاص دیگری پیدا می‌شوند که با قصد شهوت از پشت سر به ناموس او نگاه می‌کنند^۴.

اگر انسان بداند نگاه آلوده، جز حُزن و اندوه چیزی برای انسان باقی نمی‌گذارد، اقدام به این کار زشت نمی‌کند.

^۱. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۳۷.

^۲. همان.

^۳. من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۵.

^۴. همان، ج ۴، ص ۱۲.

حضرت امیرالمؤمنین **۷** می‌فرماید: کسی که چشمش را رها کند (و به نامحرم نگاه کند) خاطر خود را به رنج و تعب انداخته است؛^۱ چون وقتی نگاه حرام صورت می‌گیرد، دل انسان به این مقدار راضی نشده، دوست دارد بیش از این و از راه‌های دیگری روان خود را آرام کند و از طرفی پیشروی از این حد، مشکلاتی همچون آبروریزی و رسوایی به همراه دارد. لذا وقتی راهی جز توقف در این حد ندید، آزردن خاطر شده و فشار روحی و روانی و عصبی به او وارد می‌شود کما اینکه اغلب اینگونه افراد دچار این حالت می‌شوند.

و چه زیبا فرموده‌اند: **كَمْ مِنْ شَهْوَةٍ سَاعَةً أَوْرَثَتْ حَزَنًا طَوِيلًا**^۲.
چه بسیار شهوت‌های کوتاه مدتی که حُزن و اندوه طولانی، به ارث می‌گذارد.

^۱. همان، ص ۳۸.

^۲. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۱۰.

درس سیزدهم : حجاب

❖ روش تدریس :

۱- جدول

برای پیدا کردن یک وظیفه مهم دیگر، با هم یک جدول قرآنی را حل می‌کنیم.

ابتدا سوال‌هایی از شما می‌پرسم که پاسخ می‌دهید. آنگاه حروف پاسخ را در خانه‌های جدول قرار می‌دهیم.

هرچند پیام جدول کوتاه است، اما عمل به آن آثار بسیاری دارد.

-نام سوره‌ای در قرآن که به معنی آهن است: حدید

-نام سوره‌ای که نام هفتمین روز هفته است: جمعه

-نام سوره‌ای به معنای در شب سیر کردن : اسرا

-نام بزرگ‌ترین سوره قرآن : بقره

ح	د	ی	د
ج	م	ع	ه
ا	س	ر	ا
ب	ق	ر	ه

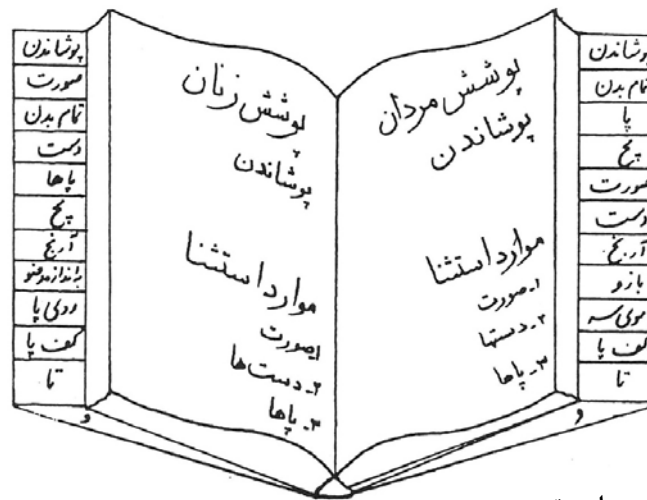
باکنارهم قراردادن حروفِ ستونِ اول، به جواب می‌رسیم: حجاب

۲- شعر:

حد حجاب

حد حجاب شرعی	صورت و دست تا میچ‌هاست
غیر از دو دست و صورت	حرامه هر چی پیدااست
حضرت زهرا فرمود:	آی دخترای باهوش
در پیش نامحرما	حجاب نشه فراموش
یه دختری، بچه‌ها	روسری شو نبسته
بدون کفش و جوراب	تو کوچشون نشسته
می‌خوام بدونم آیا	حجاب او کامله؟
اشکال داره! حرومه!	حجابش ناتمومه!
تو تفریح و زیارت	وقتی که بیرون میره
در بین نامحرما	می‌شه وضو بگیره؟
اشکال داره حرومه	حجابش ناتمومه

۳. در این بازی موارد رعایت حجاب را به صورت کارت در آورده و از بچه می‌خواهیم تا آنها را در جای خود قرار دهند.

کتاب راهنمای تدریس :

فلسفه پوشش و حجاب:

- ۱- آرامش روانی (نبودن حریم بین زن و مرد باعث افزایش هیجان‌های جنسی و طغیان غرایز جنسی و انحرافات می‌شود).
- ۲- استحکام پیوند خانوادگی
- ۳- استواری اجتماع (زیرا بی حجابی باعث تضعیف نیروی کار و اجتماع می‌شود).^۱
- ۴- ارزش و احترام زن (زن مسلمان مظهر عفت در جامعه است

^۱ . مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، ، صدرا، تهران، ۱۳۷۹، ص ۷۷-۸۴.

که حجاب باعث مصونیت زن از نگاه‌های شهوانی است و بدحجابی باعث ایجاد خدشه به هویت واقعی زن و سقوط انسان از جایگاه رفیع خویش است.)

۵- ایجاد امنیت و سلامتی شخص.

۶- مبارزه با نفس (میل به خودنمایی و جلوه‌گری به مصالحی در سرشت انسان نهفته است که اگر به درستی به کاربرده شود، ثمرات مطلوبی خواهد داشت و گامی در جهت کمال است و اگر مرزی نباشد، منجر به فساد و ناهنجاری می‌شود و پوشش، عامل تعدیل این میل است.^۱)

عوامل بد حجابی و بی حجابی:

۱- تلاش استعمار در زدودن پوشش در ایران (رضاخان مجری این طرح بود.)

۲- دگرگونی ارزش‌ها: حجاب یک ارزش است که با کوشش غرب، خودنمایی به صورت ارزش درآمدی است تا راهی به سمت فساد باشد.

۳- الگوهای ناهنجار: هدف استعمار، الگوآفرینی ناهنجار برای زن در جهت از بین بردن هویت اوست.

۴- خलाهاى درونى: انسان جهت جبران کمبود شخصیت و هویت خود، سعی در ایجاد شخصیت دروغین و بی‌پایه دارد و خونمایی را نوعی ایجاد شخصیت می‌پندارد تا با جلب کردن نظرها کمبود خود را بپوشانند.^۲

^۱. فتاحی زاده، فتحیه، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۶، ص ۷۹-۸۲.

^۲. همان، ص ۱۷۹-۱۸۵.

کیفیت و نحوه پوشش:

قرآن کریم^۱ دستور داده که به وسیله مقنعه یا روسری، بلندی سینه و گردن پوشانده شود. تنها کف دست و صورت اشکال ندارد، هم چنین از آرایش و آشکار نمودن زینت‌ها نهی شده است. بعضی معتقدند که بی‌حجابی زن باعث کاهش عطش مردان می‌شود، در حالی که تجربه نشان داده که مردان هر چه بیشتر به زنان بیگانه نگاه کنند تشنه‌تر و بی‌باک‌تر خواهند شد. دامنه‌ی فساد روز افزون در کشورهای اروپایی گویای همین واقعیت است. بنابراین حجاب عامل نیرومندی در حفظ خانواده و اجتماع پاک و سالم است.^۲ حجاب در اسلام از یک مسئله اساسی ریشه می‌گیرد، یعنی اسلام می‌خواهد انواع التذاذهای جنسی اعم از بصری، لمس، ... به محیط خانوادگی و در قالب ازدواج قانونی صورت پذیرد و اجتماع منحصرأ برای کار و فعالیت باشد و مراد از پوشش زن، این است که زن در مراوده با مردان بدن خود را بیپوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد.^۳

^۱ . نور، آیه ۳۰.

^۲ . محمد محمدی اشتهاردی، ناصر، پوشش زن در اسلام، قم، ۱۳۷۳، صص ۲۹ و ۴۵.

^۳ مسئله حجاب، صص ۷۳-۷۶.

تاریخچه حجاب:

حجاب از زمان حضرت ابراهیم **۷** مطرح بوده و حتی در آیین مسیحیت و یهودیت نیز به شدیدترین شکل رواج داشته است. مراد از حجاب در نگاه، نهی از چشم چرانی، حجاب در رفتار یعنی پرهیز از خودنمایی و جلوه‌گری، حجاب در گفتار یعنی عفت در لحن سخن گفتن با نامحرم و پرهیز از صدای نازک و آهنگ دار است.^۱

نتیجه مراوده افراطی زنان و مردان:

- ۱- کاهش انگیزه پسرها برای ازدواج (برای آنچه رایگان است هزینه کردن خطاست).
  - ۲- خارج شدن مهر و محبت از محیط خانه.
  - ۳- جلوه‌گر شدن شهوت در اداره و محل کار.
  - ۴- تشدید حرص و ولع شهوانی.
  - ۵- از بین رفتن عشق و عاطفه همسری، که در نهایت منجر به جدایی و طلاق می‌شود.^۲
- عمل انسان ناشی از عقیده‌ای است که در دل دارد. چگونه کسی که دل پاکی دارد عملش ناپاک است. یک از مقامات بلند پایه امریکا می‌گوید: هر زن چادری، در کوی و برزن ایران به منزله

^۱ . خانی، محمدرضا، پرنیان، اشک یاس، قم، ۱۳۸۹، ص ۱۴-۲۰.

^۲ . حریم عفاف، روح اله حسینیان، سازمان تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۳، صص ۳۵-۳۳.

پرچم جمهوری اسلامی است، لذا ما برای براندازی این نظام باید حجاب را سرکوب نماییم. در توجیه بی‌حجابی، عده‌ای می‌گویند: خدا مهربان‌تر از آن است که به خاطر چند تارِ مو انسان را مجازات کند! باید توجه داشت که این توجیه را می‌توان درباره همه دستورات دینی به کار برد مثلاً بگوییم خدا بزرگتر و مهربان‌تر از آن است که به خاطر چند رکعت بی‌نمازی، چند جمله تهمت و غیبت، چند دروغ ... انسان را مجازات کند، آن وقت چه چیزی از این دین باقی خواهد ماند و این در حالتی است که حجاب از جمله دستورات دینی است که اثرات آن فقط فردی نیست بلکه ابعاد اجتماعی مهمی دارد.^۱

---

^۱ . خانی، محمدرضا، پرنیان، ص ۴۷ - ۴۱ و ۸۶.

درس چهاردهم : انحرافات جنسی

❖ روش تدریس :

۱- نمودار

نموداری می کشید و می گوید: کودک با نوجوان پنج فرق دارد:
الف - تحول جسمی ب - تحول جنسی ج - تحول عاطفی
د - تحول شخصیتی ه - تحول فکری و هر کدام را توضیح می دهید.

۲- طرح سوال :

پیامد نگاه مسموم، دوستی با نامحرم و رفیق منحرف چیست؟
پاسخ اجمالی: تحریک شهوانی؛ انحراف جنسی و دچار شدن به
عادت ها و بیماری های خطرناک جنسی

کھ راهنمای تدریس :

آثار معنوی تخلفات جنسی: امام صادق **۷** فرمودند: خداوند در روز قیامت با سه گروه از مردم تکلم نمی‌کند و نظر و توجه نکرده، پاکشان نمی‌گرداند و برای آنها عذاب دردناکی است: ... یکی از آن سه گروه کسانی هستند که عادات زشت جنسی دارند.^۱

از امام صادق **۷** فرمودند: استمناء گناهی بزرگ است. خداوند در کتاب خود از این عمل نهی فرموده است. کسی که به چنین عملی دست می‌زند، گویی با خود ازدواج کرده است و اگر از کار او آگاه می‌شدم با او غذا نمی‌خوردم.

سؤال کننده پرسید: منبع این سخن از قرآن، کجاست؟
حضرت فرمود: **فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ**.^۲
ترجمه آیه: کسانی که در (بهره‌های جنسی) غیر از این طریق (طریق غیر مشروع) را طلب کنند، تجاوزگرند (و از حدی که خدا معین و مقرر فرموده پیشروی کرده‌اند).

پیامبر اکرم **۹** فرموده‌اند: آگاه باشید که لعنت خدا و رسولش و تمام مردم بر چند گروه از جمله کسی است که دچار تخلف جنسی

^۱. قال الصادق **۷**: ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُنْظَرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكَّيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ... و الناکح نفسه... (مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۷۶، ص ۹۵؛ میزان الحکمة، ج ۹، ص ۲۲۲)
^۲. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۳۰؛

شود^۱ و اگر برای حاکم شرع ثابت شود که کسی این کار را با خود کرده است (اگرچه در خفاء و پنهان باشد) باید او را تعزیر کند تا دیگر مرتکب این عمل زشت نشود^۲.

از نشانه های بلوغ، خروج غیر اختیاری منی است که یکی از نعمت های خدادادی و الهی است و باعث سلامت روحی و جسمی انسان می شود، بنابراین نه تنها با خروج آن نباید احساس گناه کرد بلکه باید از خداوند تشکر کرد که بدون ابتلاء به گناه، محتمل شده است. و وقتی غسل جنابت کرد بدن و روح پاک خواهد شد.

آثار جسمی و روحی تخلقات جنسی

۱. آثار جسمی

ضعف قوای جسمانی، ترسو شدن و سستی بدن از آثار مخرب این گناه به حساب می آید.

اولین تأثیر آن بر چشم و گوش است و باعث ضعف این دو قوه می شود. کم خونی، رنگ پریدگی، کم شدن حافظه، لاغری، کمردرد، ریزش موها و بی اشتها، سرگیجه، عدم تمرکز حواس، و ده ها آفت دیگر از عوارض این عمل ناروا می باشد.

^۱. میزان الحکمة ۲۲۲/۹.

^۲. جواهر الکلام، کتاب الحدود؛ گناهان کبیره ص ۴۶۸؛ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۸، ص ۳۶۳.

این عمل بر سلسله اعصاب هم تأثیر عمیقی به جای می‌گذارد و زمینه ضعف شدید آن را فراهم می‌سازد.

۲. آثار روحی و روانی و اجتماعی

تخلفات جنسی، شجاعت و مردانگی و درستی و صداقت انسان را به مرور زمان از بین می‌برد و به دلیل تأثیر بر سلسله اعصاب، اگر فردی به این عمل معتاد شد و عادت کرد اراده‌اش را از دست می‌دهد به طوری که بعد از آگاه شدن از زیان‌های این عمل، آن قدر اراده ندارد تا آن را ترک کند. از عواقب سوء دیگر این عمل زشتی، می‌توان به انزوا طلبی و گوشه‌گیری، بدخلقی و پرخاشگری، ناسازگاری خانوادگی، بی‌توجهی به اطرافیان، از بین رفتن عزت و پاکی و جایگاه اجتماعی، طرد شدن و... اشاره کرد.

راهکار ترک :

۱. پیشگیری قبل از درمان از طریق ترک عوامل تحریک کننده همچون فیلم، عکس، ارتباط با جنس مخالف و...^۱.
۲. استفاده از شارژرهای معنوی مثل توسل و حضور در مجلس عالم ربانی.

^۱ لَيْسَتَعْفَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ (نور/۳۳).

۳. کمتر مصرف کردن خوردنی‌های پر انرژی و محرک مثل تخم مرغ، پیاز، پسته و ... .
۴. گسترش دوستی با خوبان و پر کردن اوقات فراغت.
۵. ورزش های سازنده همچون شنا.
۶. دوری از تنهایی.

فصل سوم:

درس نامه اخلاق

درس اول: بیان اهمیت اخلاق

❖ روش تدریس :

۱- کمین خودشناسی:

مربی دانش آموزان را جمع می‌کند و پس از سلام، بی مقدمه آنان را می‌شمارد، دست در جیب می‌کند و هدیه‌ای گران‌قیمت را نشان می‌دهد و می‌گوید: بچه‌ها اگر تعداد این هدیه سه عدد کم باشد چه کنیم؟ هر کس راهکاری می‌دهد که حتما هدیه شامل او شود، ولی برخی می‌گویند به ما ندهید تا به همه برسد. این افراد را دعوت کنید و علت گذشتشان را بپرسید و این سخنان آنان نقطه‌ی شروع بحث اخلاق باشد.

۲- طرح پرسش:

اخلاق چه فایده ای دارد؟

پاسخ اجمالی: آسمانی شدن، قلب آسمانی می‌خواهد و صفات ناپسند ظرف دل را کدر می‌کنند. ظرف آلوده که بوی نامطبوعی می‌دهد، لبریز از گلاب که شود نیز بوی بدش از بین نخواهد رفت، بلکه باید ابتدا تمیز شود. اخلاق به انسان رذائل و فضائل را معرفی می‌کند.

که راهنمای تدریس:

- اگر به سهم و تأثیر اخلاق در اسلام، که یکی از ارکان سه‌گانه اسلام یعنی عقاید و احکام و اخلاق است، توجه و عنایت شود، و اگر گفتار پیامبر اکرم ^۹ به یاد آید که تمام و کامل ساختن مکارم اخلاق را غایت بعثت خود اعلام فرموده است (بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ عَلَيْكُمْ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ فَإِنَّ رَبِّي بَعَثَنِي بِهَا)،
- اگر تعالیم اخلاقی اسلام که بخش مفصل و قابل توجهی از قرآن کریم و قسمت مشروح و مؤکدی از سخنان و تعلیمات رسول خدا ^۹ و امیر مؤمنان علی ^۷ و دیگر امامان علیهم السّلام است مطالعه و بررسی شود، و اگر برترین وصف ستایش آمیز قرآن مجید از اخلاق پیغمبر ^۹ (أَنْتَ أَعْلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ) مورد ملاحظه قرار گیرد، نیازی به شرح و بیان بیشتر درباره اهمیت اخلاق در اسلام نیست.^۱
- آشنایی اجمالی با رذایل اخلاقی: ریا، حرص، خودبینی، حب دنیا، بخل ...

^۱ . علم اخلاق اسلامی، سید جلال الدین مجتبی، مقدّمه.

درس دوم: بیان برخی فضایل اخلاقی

❖ روش تدریس :

طرح پرسش: مربی از دانش آموزان می‌خواهد که فضایل اخلاقی را نام ببرند و روی تخته می‌نویسد.
پاسخ اجمالی: ۱- خدمت به خلق ۲- عفو و ایثار ۳- عبادت ۴- تفکر ۵- انفاق و صدقه ۶- صبر ۷- شکر ۸- احترام والدین، بزرگان و علما...

کھ راهنمای تدریس :

○ عزت نفس: امام صادق **7**: هرگز سختی و گرفتاری خویش را برای مردم نگوئید، زیرا باعث کوچک شمردن شما در نظر مردم می‌شود.^۱

---

۱. داستانهای استاد(آثار شهید مطهری)، علیرضا مرتضوی، کانون فرهنگ و هنر اسلامی، بی‌جا، ۱۳۶۶، ص ۱۰

- **صداقت:** صداقت در عمل و گفتار یکی از فضایل اخلاقی است که نقش بزرگی در سازندگی انسان دارد.
- **صله رحم:** مردی نزد حضرت رسول ۹ آمد و از آزار خویشان شکایت کرد و خواست قطع رابطه نماید. حضرت ۹ فرمودند: در این صورت خدای متعال هم آنها و هم تو را ترک خواهد کرد. تو با آنها صله رحم برقرار کن، در عوض ستم-شان، عفو کن و به آنها عطا نما.^۱ (ترویج فرهنگ دید و بازدید، عیادت بیمار، همسایه و حقوق آن....)
- **کسب حلال:** روزی حضرت علی ۷ زمان ورود به مسجد اسب خود را نزد شخصی امانت گذاشت. زمان برگشت خواست به او دو درهم مزد بدهد که دید او لجام اسب را گرفت و فرار کرد. به غلامش فرمود به بازار برو و یک لجام دو درهمی بخر. غلام همان لجامی را که آن دزد به دیگری فروخته بود به دو درهم خریداری نمود. حضرت ۷ فرمود: بنده به واسطه عجله و ترک صبر، روزی خود را که از راه حلال بدست می‌آورد، از طریق حرام گرفت و به بیشتر از آنچه برایش مقدر شده بود نخواهد رسید.^۲

۱. حکایتهای شنیدنی، محمدی اشتیاردی، همان، ج ۳، ص ۱۲۱.

۲. زمانی وجدانی، همان، ج ۲، ص ۸۷.

- **شکر:** روزی موسی **۷** از خدا خواست محبوب‌ترین انسان را به او نشان دهد که از همه بیشتر خدا را عبادت می‌کند به او نشان دهد. خداوند موسی **۷** را به مکانی هدایت کرد. موسی **۷** شخصی را دید که مبتلا به بیماری جزام و برص بود گفت من فکر می‌کردم او بسیار روزه‌گیر و شب زنده‌دار است. خدا گفت عمل او نزد من محبوب‌تر و عابدتر از شب زنده‌داری بسیار است. به دستور خدا دو چشمش از او جدا شد و برگونه‌هایش افتاد و او با این حال خدا را شکر می‌کرد. موسی **۷** به او گفت اگر می‌خواهی دعا کنم سلامت خود را بازیابی. او گفت: نه، بلکه آن چه خدا بخواهد برای من بهتر است و راضی به رضای او هستم.^۱
- **صبر:** حیات دنیوی آمیخته با بلایاست و این جزء قانون طبیعت است. با توجه به موقت بودن سرای دنیا باید صبر و استقامت نمود تا بتوان موانع را رفع کرد.
- انواع صبر: ۱- صبر بر مصیبت ۲- صبر بر معصیت ۳- صبر بر طاعت
- بیان داستان صبر حضرت ایوب **۷** و صبر حضرت زینب(س) در برابر مصائب کربلا و حوادث بعد از آن.
- احترام به والدین

---

۱. زمانی وجدانی، همان، ج ۷، ص ۱۴۲.

درس سوم: احترام به والدین

❖ روش تدریس :

جدول :

برای مشارکت بچه‌ها بهتر است با سوال آغاز کنید.
چه کسی می‌تواند بگوید نتیجه احترام به والدین چیست؟
آفرین بچه‌ها، اهل بهشت می‌شویم ، خدا ما را دوست دارد ،
آنها در حق ما دعا می‌کنند .
پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید : «دُعَاءُ الْوَالِدِ لَوَلَدِهِ» دعای پدر و مادر
در حق فرزندانش .....
برای رسیدن به ادامه کلام زیبا و دلنشین پیامبر ﷺ با هم این
جدول را حل می‌کنیم.
نام کدام سوره در قرآن به معنای فرمانروایی است؟
ملک (۶ و ۱۴ و ۱)

کدام سوره به نام پیامبران می باشد؟

انبیا (۳ و ۵ و ۸ و ۱۱ و ۱۰)

کدام کلمه به معنای دادگر و دادگستر است؟

عادل (۷ و ۱۳ و ۴ و ۲)

به پایان هر چیز چه گفته می شود؟

تَه (۹ و ۱۲)

برای رسیدن به ادامه کلام پیامبر اعظم ۹ حرف اول را

می نویسیم و سه تا سه تا می شماریم.

بله ، دعاء الوالد لولده كدعاء النبی لامته^۱

دعای پدر و مادر در حق فرزندانشان، مثل دعای پیامبر در حق

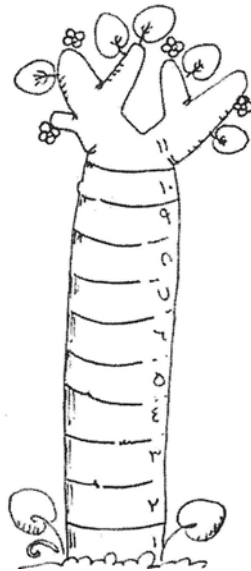
امتش است.

همانطور که دعای پیامبر ۹ در

حق امتش مستجاب می شود، خداوند

دعای پدر و مادر را در حق فرزندش

می پذیرد.

^۱ محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه جوان، ص ۲۷۶، دارالحدیث، ۱۳۸۴.

که راهنمای تدریس :

اهمیت احترام به والدین:

بیان آیه قرآن کریم^۱ دراین رابطه که حتی یک اُف هم نباید گفت.....

احترام به والدین به قدری مهم است که در قرآن در کنار توحید و پرستش الهی ذکر شده است.

- بیان زحمات والدین در زندگی فرزندان و دوران کودکی.....

آثار احترام به والدین:

یکی از چیزهایی که شقاوت انسان را به سعادت تبدیل می‌کند احترام به والدین است.

- این احترام به والدین با فرستادن خیرات و دعا و قرآن.... بعد از مرگ را هم شامل می‌شود چه بسا فرزند بعد از مرگ والدین هم عاق شود!

بحث از عاق والدین و آثار آن^۱:

اگر کسی به وسیله قول یا فعل و عملکردش، با خواسته‌های جائز پدر و مادر مخالفت کند و آن دو را اذیت کند و یا از خود برنجاند، می‌گویند این شخص دچار گناه عاق والدین شده. عاق در لغت به معنای آزار دهنده است.

بعضی از عواقب سوء این گناه: (در روایات)

عاق والدین بوی بهشت را استشمام نمی‌کند.^۲

عاق والدین رسول خدا ﷺ را آزرده و معلون است.^۳

نماز عاق والدین قبول نیست (نمازش ارزشی ندارد).^۴

عاق والدین آمرزیده نمی‌شود.^۵

عاق والدین سزای کارش را در همین دنیا هم می‌بیند.^۶

أَمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٌ وَلَا تَنْهَرُهُمَا...^۱»

ترجمه: چنانچه هر دو یا یکی از آنها پیر و سالخورده شوند (و موجب رنج و زحمت شما باشند کلمه‌ای نگویند که رنجیده خاطر شوند، حتی کمترین تعبیر بی ادبانه یعنی «اف» به آنها مگو و کمترین آزار به آنان مرسان).

روایت: قال رسول الله ﷺ: مَنْ أَسْخَطَ وَالِدَيْهِ فَقَدْ أَسْخَطَ اللَّهَ وَمَنْ أَعْظَبَهَا فَقَدْ أَعْظَبَ اللَّهَ.

ترجمه: پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: کسی که پدر و مادرش را به خشم آورد خدا را به خشم آورده و کسی که آن دو را غضبناک کند، خدا را غضبناک کرده است.

^۲. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه؛ گناهان کبیره، ج ۱.

^۳. مستدرک الوسائل، کتاب نکاح، باب ۷۵؛ گناهان کبیره، ج ۱.

^۴. کلینی، ابوجعفر، اصول کافی، گناهان کبیره ج ۱.

^۵. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۸۰؛ میزان الحکمة، ج ۱، ص ۵۱.

^۶. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۵۲؛ گفتار نراقی، ج ۱، ص ۵۱.

درس چهارم : محبت دنیا

❖ روش تدریس :

بازی با اعداد :

به این اعداد توجه کنید:

$$۱۸=۱ \quad \text{و} \quad ۱۰=۱$$

- بگویید از این تساوی چه می فهمید؟

مقداری راهنمایی می کنم : این تساوی، نشان دهنده ارزش برخی کارها پیش خداوند است.

آفرین بر شما $۱۰=۱$ یعنی هر کسی یک کار خوب انجام دهد ، خداوند ده برابر آن پاداش به او می دهد.

آیا آیه‌ای در این مورد می‌دانید؟

بله، «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا» (انعام: ۱۶۰)

- تساوی دیگر چه می‌گوید؟

آفرین یر شما $۱۸=۱$ وقتی که فردی به نیازمندی قرض می‌دهد، خداوند پاداش آن را هجده برابر می‌کند.
بچه‌ها چه کار کنیم که دلبسته دنیا نشویم؟ (نظرات روی تخته سیاه نوشته شود).

کھ راهنمای تدریس :

هر چه دلبستگی به دنیا بیشتر شود، ولایت پذیری کاهش می‌یابد و فاصله بین انسان و خدا بیشتر می‌شود.
امام صادق **۷**: مَثَلُ دُنْيَا مَثَلُ آبٍ شَوْرَ اسْتِ كِه تَشْنَه هَر چَه از آن بیاشامد تشنگی‌اش بیشتر می‌شود تا اینکه او را می‌کُشد و میزان در طولانی بودن مدت عالم قبر و برزخ، همین تعلقات به دنیا است.

مفاسد حب دنیا:

- ۱- ترس از مردن
- ۲- بازداشتن انسان از ریاضیات شرعیه و عبادات و مناسک
- ۳- سست کننده عزم
- ۴- تضعیف اراده
- ۵- افزایش حرص و عشق به دنیا.

امام حسین **۷** فرمود: کسی که به دنیا تعلق داشته باشد، قبلش به سه چیز مبتلا می‌شود: اندوهی بی‌زوال، آرزویی که به او نرسیده، امیدی که به او نائل نشود.^۱

- امام علی **۷**: مَثَل دنیا مثل ماری است که بدن او بسیار نرم ولی دارای زهر کشنده است. عاقل از آن مار دوری می‌کند، ولی بچه جاهل به نرمی آن گول می‌خورد. چون او را در بغل گرفت مار او را نیش می‌زند و هلاک می‌کند.^۲

رابطه حب دنیا با سوء عاقبت:

علاقه به دنیا باعث می‌شود که انسان در لحظات آخر زندگی، با وسوسه شیطان برای از دست ندادن چیزهای محبوبش تلقین شهادتین را نگوید و با سوء عاقبت از دنیا برود!^۳

۱. امام خمینی(ره)، چهل حدیث، صدر، بی‌جا، ۱۳۶۸، ص ۱۰۳.

۲. قرنی گلبایگانی، همان، ص ۱۱۵.

۳. سعد از یاران مومن حضرت رسول **ﷺ** بود که به علت تنگدستی، حضرت دو درهم برای کسب و کار به او داد. به برکت آن پول وضعیتش خوب شد و کم از نماز و عبادت فاصله گرفت بعد از مدتی حضرت دو درهم خود را پس گرفت و کم اموالش از بین رفت و دوباره به نماز و عبادت روی آورد. (زمانی وجدانی، همان، ص ۷۸).

نتیجه دنیا پرستی:^۱

راه درمان :

درمان حبّ دنیا خودسازی است. از راه‌های مهم خودسازی موارد زیر است:

۱- تفکر: امام صادق **۷** فرمودند که تفکر یک ساعت بهتر از عبادت یک سال است. تفکر در یاد مرگ و قیامت، آفرینش الهی و... در حدیثی از رسول اکرم **۹** است که تفکر یک ساعت در اسرار آسمان و زمین بهتر از عبادت یک سال است،^۲ تفکر یک ساعت درباره مرگ و قیامت بهتر از عبادت هفت سال است و تفکر یک ساعت در آتش جهنم و سختی آن، بهتر از عبادت هفتاد سال است.^۳

۲- مراقبت و کنترل نفس و اعمال و نیّات.^۴

۱. برای مثال: قارون مرد صالح و با تقوا، از خویشان نزدیک حضرت عیسی **۷** بود که زمان سرگردانی بنی اسرائیل در تیه (به علت نرفتن به جنگ فلسطین و تنها گذاشتن موسی ۴۰ سال در بیابان سرگردان شدند) به صنعت کیمیاگری روی آورد و ثروت فراوانی به دست آورد و طغیان و سرکشی نمود دین خودش را از دست داد و در نهایت زمین او را با تمام اموالش فرو برد (قصص قرآن و تاریخ انبیا، محمد صفی، نشر کتابفروشی علمی، قم، ۱۳۶۹، ص ۱۴۸).

۲. قرنی گلیپگانی، همان، ۲۶۱

۳. زمانی وجدانی، همان، ج ۵، ص ۱۰۱.

۴. ابراهیم امینی، خودسازی، ص ۲۵۰.

درس پنجم: حق الناس

❖ روش تدریس :

جدول نردبانی :

روی تخته سه خانه می کشید و می گوید: کسی که گناهش نابخشودنی است! جواب را از هر طرف بخوانی، یکسان خوانده می شود. کسی که زندگی اش بی برکت و چهره اش کدر است؛ کسی که مال دیگران برایش اهمیت ندارد....جواب: دزد.

سؤال: بچه ها کسی که از دیوار بالا می رود دزد است یا مصداق دیگر هم دارد؟ تمام انواع حق الناس را با کمک بچه می نویسیم.

که راهنمای تدریس :**سرچشمه حق الناس :**

حقوق طبیعی هر انسان مثل حق حیات ، امنیت ، آزادی و حقوقی که بر اثر کار و تلاش به دست می آید .
حقوقی که ریشه دینی دارند مثل خمس ، زکات ، کفارات که خداوند آنها را برای نیازمندان قرار داده است.
حقوقی که در هر جامعه و کشور به تناسب فرهنگ و نیاز های خود برای افراد جامعه قرار می دهند.^۱

از مظاهر حق الناس :

کم فروشی ، کم کاری ، غیبت ، غصب اموال شخصی و بیت المال ، غصب حق شخصی دیگران ، غصب حق عمومی مثل سد معبر ، تضییع مال و جان و عرض و آبروی مسلمان و ...^۲

^۱ . نگاهی به حق الناس، محمود اکبری، نشر کتاب آشنا، قم ۱۳۷۸، ص ۲۲.

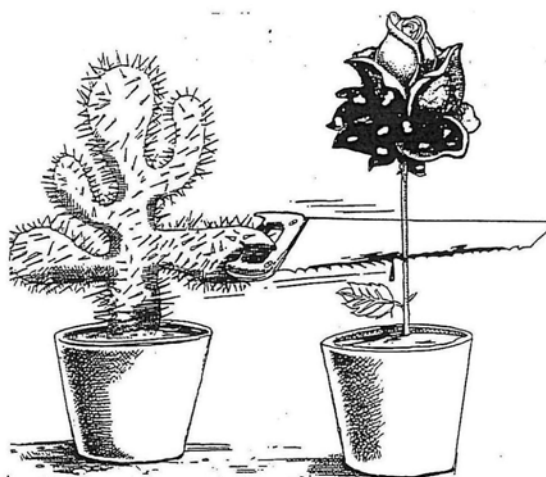
^۲ . همان، صص ۲۴ - ۲۷.

درس ششم: حسادت

❖ روش تدریس :

نقاشی :

به نظر شما این تصویر گویای چه چیزی است؟

که راهنمای تدریس :

قرآن مجید: أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ..^۱

ترجمه: یا اینکه نسبت به مردم برآنچه خدا از فضلش به آنان بخشیده، حسد می‌ورزند؟!

روایت: إِنَّ الْحَسَدَ لَيَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.^۲

ترجمه: همان‌طوری که آتش، هیزم را می‌سوزاند (و خاکستر می‌کند)، حسد ایمان را از بین برده و ضایع می‌گرداند.

تعریف: آرزوی زوال نعمت از دیگران را حسد گویند و کسی که چنین صفتی را در وجود خود داشته باشد، حسود نام دارد. * تا زمانی که حسد را شخص حسود اظهار نکند، حرامی انجام نداده است، گرچه از درون به خود لطمه می‌زند و زندگی را بر خود تلخ می‌گرداند.

بعضی از علل و عوامل حسادت

۱. تاریکی قلب و سوء ظن به خدا.^۳

۲. تنگ نظری

۳. عداوت و دشمنی

^۱. نساء، آیه ۵۴.

^۲. رضی، سید محمد، نهج البلاغه، خ ۸۶؛ گفتار نراقی، ج ۱، ص ۳۰۳.

^۳. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۳۲۷؛ گفتار نراقی، ج ۱، ص ۳۰۳.

طبق فرمایش مرحوم ملا احمد نراقی (ره) در کتاب معراج السعاده، بزرگ‌ترین عامل حسدورزی، عداوت و دشمنی است، چون انسانی از گرفتاری و زوال نعمت دیگری خوشحال می‌شود که با او دشمنی و کینه داشته باشد.

۴. تکبر

عامل حسادت بسیاری از کفار نسبت به پیامبر اکرم ۹ تکبر بود، چون می‌گفتند: چگونه تحمل کنیم که یک طفل فقیر و یتیمی بر ما که سران عرب هستیم مقدم شود^۱!

عواقب شوم حسد

ناراحتی جسمی و روانی

حضرت امیرالمؤمنین علی ۷ می‌فرماید: تندرستی انسان از کم بودن حسدورزی او می‌باشد^۲ و همچنین می‌فرماید: عجیب است که حسودان از سلامت جسم خود بکلی غافل هستند^۳!

^۱. نراقی، معراج السعاده، ص ۴۶۲.

^۲. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۲۹۴.

^۳. نراقی، گفتار نراقی، ج ۱، ص ۳۰۱.

حسادت مانع پیشرفت و سعادت است

حسد و بدخواهی، از خطرناک‌ترین صفات است و باید آن را به منزله وحشتناک‌ترین دشمن سعادت تلقی کرد و در دفع آن کوشید.^۱

حسادت و کمبود شخصی

حضرت امیرالمؤمنین **۷** می‌فرماید: الْحَسُودُ لَا يَسُودُ؛ یعنی انسان حسود به سیادت و آقایی دست نمی‌یابد.^۲

راه درمان و پیشگیری حسادت

ایمان به قضا و قدر الهی

حضرت پیامبر اکرم **۹** می‌فرماید: نزدیک باشد که حسد از قَدَر الهی سبقت بگیرد^۳ (یعنی با وجود مقدرات خداوند نباید حسادت ورزید).

بی‌اعتنائی به وسیله ترک وسواس‌های شیطانی

هر قدر انسان به پیشآمدهای دنیایی، از جمله به نعمتهای دیگران بی‌اعتنا باشد (و به آنها حسادت نرزد) و زود از آنها عبور کند، شیطان کمتر او را در این قضیه وسوسه می‌کند. جانا ز حسد بترس، کاین خصلت شوم دائم کند تورا ز شادی محروم

^۱. همان، ص ۳۰۰.

^۲. آمدی، عبدالواحد، غرر الحکم، ص ۸۸۶؛ بحار، ج ۷۳، ص ۲۵۸.

^۳. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۲۵۳؛ میزان الحکمة، ج ۲، ص ۴۲۷.

درس هفتم: مسخره کردن و راه درمان

❖ روش تدریس :

آیا با نام پیامبران الهی آشنا هستید؟
به سؤال‌هایی که می‌پرسم پاسخ دهید تا من آنها را در پای تابلو بنویسم.

پیامبری که پدر حضرت یحیی **7** بود.   زکریا

پیامبری که دوازده فرزند داشت.   یعقوب

پیامبری که همراه فرزندش کعبه را بازسازی کرد.   ابراهیم

پیامبری که برادر حضرت موسی **7** بود.   هارون

حالا که با اسامی این پیامبران الهی آشنا شدید، آیا دوست دارید با یکی از نعمت‌های الهی هم آشنا شوید، نعمتی که خداوند متعال به همه عطا کرده است ولی پیامبران بهترین استفاده را از آن کرده‌اند؟

چه کسی می‌تواند نام آن نعمت را بگوید؟
 یک راهنمایی می‌کنم: این نعمت الهی یک کلمه چهار حرفی است که به صورت زیگزاک از میان حرف اول و آخر این اسامی به ترتیب به دست می‌آید.
 مربی با استفاده از تابلو و اشاره به اسامی پیامبران به کلمه زبان می‌رسد و می‌پرسد: زبان چه بدی‌های دارد؟، آیا مسخره کردن فقط با زبان است؟

کھ راهنمای تدریس :

قرآن مجید : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ...^۱

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! نباید گروهی از شما گروه دیگر را مسخره کنند، شاید آنها (گروه دیگر) از آنها (گروه اول) بهتر باشند؛...
 روایت: قال الصادق **7**: لَا يَطْمَنُ الْمُسْتَهْزِءُ بِالنَّاسِ فِي صِدْقِ الْمَوَدَّةِ^۲.
 ترجمه: دوستی با کسی که مردم را مسخره می‌کند، قابل اطمینان نیست.
 تعریف: اگر کار یا قول یا صفات کسی به انگیزه‌های مختلف (مثل خندانیدن دیگران و یا ارضاء نفس) با گفتار و یا رفتار (همچون ایماء و اشاره) مورد هدف قرار گیرد، می‌گویند آن شخص به سخره گرفته شده و مسخره شده است.

^۱. حجرات، آیه ۱۱.

^۲. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۱۴۴؛ یکصد موضوع، پانصد داستان.

راه درمان

توجه به عاقبت و عذاب مسخره‌کنندگان

پیامبر اکرم **۹** (در داستان معراج) می‌فرماید: در سیر خود به اقوامی برخوردم که لبهایی داشتند مانند لب‌های شتر که گوشت پهلوهایشان را قیچی کرده و به دهانشان می‌انداختند. از جبرئیل پرسیدم اینها چه کسانی هستند؟ گفت سخن‌چینان و مسخره‌کنندگان (از امت تو هستند که بخاطر این صفات معذب‌اند).^۱

جایگزینی

کسی که مسخره می‌کند، اگر لحظه‌ای خودش را به جای مسخره شونده تصور کند و متوجه ناراحتی و زجری شود که او تحمّل می‌کند، دیگر بر راحتی دست به این کار نزده، در گفتار و رفتار خود توجه بیشتری می‌کند.

توجه به حکمت و مشیت خداوند

خداوند تبارک و تعالی در نقصان و کمبود هر چیزی، خیری قرار داده است و انسان باید در برابر دیدن این نقصان‌ها، درس خود را به سهم خود بگیرد و خدا را شکر کند. بعضی از بزرگان

^۱. طباطبائی، محمد حسین، تفسیر المیزان، ابتدای سوره اسراء ج ۱۳ ص ۱۶.

می گویند: وقتی انسان ناقص الخلقه و یا معیوبی را دیدید، به جای استهزاء و مسخره، با این جمله خدا را شکر کنید: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْنِي مِثْلَهُ وَإِنْ شَاءَ يَجْعَلْنِي مِثْلَهُ؛ یعنی خدا را سپاس که مرا همچون او قرار نداد و اگر خداوند می خواست، مرا همچون او قرار می داد.

شعر

تا توانی دلی به دست آور
دل شکستن هنر نمی باشد

درس هشتم: یأس و ناامیدی

❖ روش تدریس :

آیه زیر را می‌نویسید و با کمک دانش‌آموزان معنا می‌کنید.

قرآن مجید: وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ^۱.

ترجمه: از رحمت خدا مأیوس نشوید؛ که تنها گروه کافران، از رحمت خدا مأیوس می‌شوند.

---

^۱. یوسف/۸۷.

کھ راہنمای تدریس :

روایت: قال امیرالمؤمنین **7**: **أَعْظَمُ الْبَلَاءِ انْقِطَاعُ الرَّجَاءِ**^۱.

ترجمه: بزرگ‌ترین بلا و گرفتاری، قطع امیدواری است.
تعریف: آنچه که به عنوان گناه در این جا مطرح است یأس و ناامید شدن از رحمت الهی است؛ به این معنا که انسان در ذهن خود خیال کند که به خاطر گناهان و خطاها، خدا دیگر به او نظری ندارد و او را نمی‌آمرزد. به همین خاطر امید به عنایت او دیگر نداشته باشد.

عواقب سوء ناامیدی از خداوند:

۱. جرأت بر گناه
  ۲. ناامید، اهل دوزخ است
  ۳. شدت عذاب در قیامت
- پیامبر اکرم **9** می‌فرماید: خداوند در روز قیامت کسانی را که مأیوس از رحمت الهی بوده‌اند، در حالی مبعوث می‌کند سیاهی صورت‌هاشان بر سفیدی آن بیشتر است و به مردم گفته می‌شود: اینها از رحمت الهی مأیوس بوده‌اند.^۲

^۱. آمدی، عبدالواحد، غررالحکم، میزان الحکمه ۷۶۲/۱۰.

^۲. مجلسی، محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۲، ص ۵۵؛ میزان الحکمه، ج ۸، ص ۲۷۴.

علل و عوامل ناامیدی از رحمت الهی

عدم اعتقاد به رحمت واسعه الهی

۱. بدگمانی به خدا و ندانستن حکمت‌ها
۲. یأس به خاطر کفر
۳. نارسایی‌های مادی^۱.

راه درمان ناامیدی از خدا^۲

۱. تفکر در قدرت خدا
۲. تفکر و عبرت از احوال دیگران
۳. برگشت به فطرت اولیه

یأس در بعضی از جاها ممدوح و پسندیده است:

امام باقر **۷** می‌فرماید: بهترین مال و دارایی آن است که اعتماد به خدا داشته باشد و از آنچه که مردم از آن بهره‌مند هستند و دارند مأیوس گردد. (مثلاً اگر مسکن و وسائل زندگی او به گستردگی دیگران نیست، چشم به آن‌ها ندوزد و به آنچه خود دارد بسنده کند)^۳.

* کلمات نغز و حکیمانه

یأس از لشکریان^۴ شیطان است و امید از سپاهیان خداست. همیشه امیدوار باشید.^۵

۱. «وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيُؤْسُ قَتُوطُ». (تفسیر نمونه، ج ۲۰، ص ۳۱۹).

۲. برگرفته از کتاب گناهان کبیره، ج ۱، ص ۷۸ به بعد.

۳. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۳۱۵؛ میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۷۶۱.

۴. جنود: لشکر.

۵. امام خمینی (ره)، کلمات قصار، ص ۸۲.

درس نهم : توبه

❖ روش تدریس :

حکایت انگیزشی:

روزی حضرت موسی **7** به کوه طور رفت و خدا را این گونه صدا زد: یا اله العالمین! ندای الهی آمد: لیبیک (یعنی جانم). موسی **7** عرض کرد: یا اله المطیعین! ای خدای خوبان و خدا فرمود: لیبیک. موسی **7** ندا کرد: یا اله العاصین! ای خدای گنهکاران و خدا فرمودند: ... بچه ها، خدا چه فرمود؟ هر کسی نظری می دهد. مربی می نویسد: لیبیک لیبیک لیبیک!

کج راهنمای تدریس :

موارد توبه:

توبه از واجباتی که انجام نداده و توبه از معصیت ها
توبه از واجبات فوری است که هر لحظه تاخیر آن معصیت و
گناه است، بنابراین:

باید از خطای خویش قبلاً پشیمان شده و اراده کند آن گناه را تکرار نکند. آنچه را که ترک کرده اگر قضا و کفاره دارد نسبت به هر دو اقدام نماید. اگر معصیت او موجب خسارت مالی و یا آبرویی و ... شده است در اولین زمان آن را جبران کند.

ارکان توبه:

۱- پشیمانی از گناه ۲- عزم بر عدم برگشت

شرایط قبولی توبه:

۱- جبران حق الناس و ادای آن ۲- ادای حق الله

شرایط کمال توبه:

از بین بردن آثار جسمی و روحی که بر اثر معاصی در نفس حاصل شده و ذوب کردن گوشت روییده از گناه. چشاندن سختی ریاضت و عبادت به روح.^۱

منافع توبه:

۱- محو گناهان ۲- عفو الهی ۳- اتصال به رحمت الهی ۴- امنیت از عذاب آخرت ۵- استحقاق ورود به بهشت ۶- سلامت روح ۷- پاکی قلب ۸- دور ماندن از رسوایی ۹- نزول باران ۱۰- از بین رفتن قحطی.^۲

^۱. گلوردی یزدی، حمیده، توبه، نشر سیمای ولایت، قم، ۱۳۸۰، صص ۳۹-۴۸.

^۲. همان.

درس دهم: آموزش محاسبه نفس

❖ روش تدریس :

روش جدول

برای رهایی از وسوسه‌های شیطانی و مبارزه با آن دشمن قسم خورده، باید حروف این جدول را ۵ تا ۵ تا بشمارید تا روشن گردد که چه باید کرد.

فقط مربی می‌داند که کلمات به دست آمده از جدول عبارتند از: دعا - توسل - استعاذه - کنترل چشم - زبان - فکر - خواب

د	ا	ک	م	ک	ع	س
ن	و	ر	ا	ت	ت	ز
خ	ت	ع	ر	ب	و	و
ا	ل	ن	ا	س	ذ	چ
و	ب	ل	ه	ش	ف	

پس از کشف کلمات لازم است مربی هر کدام از این واژه‌ها را توضیح مناسب بدهد.

کھ راهنمای تدریس :

برای اینکه انسان بتواند خود را از رذایل پاک کند، باید نفس خویش را محاسبه کند.

مراحل حساب نفس:

۱- مشارطه: اولین ساعت روز با نفس خود شرط کند که با یاد مرگ و برزخ و حساب قیامت.....مرتکب معصیت نشود. ۲- مراقبه: در طول روز بر حالات خویش مراقبت نماید، همواره به یاد خدا باشد، انجام واجبات و ترک محرمات ۳- محاسبه: آخر شب کلیه اعمال خود را بررسی کند و در صورت ارتکاب معصیت، خود را مؤاخذه و عقاب کند.^۱

مراحل و راهکارهای تهذیب نفس:

مراحل : الف: ترک دفعی ب: ترک تدریجی:
راهکار: ۱- یاد مرگ و تفکر در عاقبت اندیشی خود، حساب قیامت و..... ۲- تادیب و مجازات خود به ازای هر گناه مثلاً صدقه دهد. ۳- توجه بر کرامت نفس و تقویت ارزش‌های انسانی، و برای هر رذیله راه درمانش اینکه ضد آن رفتار را انجام دهد. ۴- دوری از موارد احتمال لغزش و خطا. ۵- ترک معاشرت با ناهالان و شرکت در جلسات مذهبی و معاشرت با افراد صالح.^۲

۱. امینی، ابراهیم، خودسازی، شفق، بی‌جا، ۱۳۷۲، ص ۱۵۹-۱۶۳.

۲. همان، ص ۹۶-۱۰۸.